



SENIŪNAIČIO ŽINYNAS



2017

Sausis

Pr 2 9 16 23 30
A 3 10 17 24 31
T 4 11 18 25
K 5 12 19 26
Pn 6 13 20 27
Š 7 14 21 28
S 1 8 15 22 29

Vasaris

Pr 6 13 20 27
A 7 14 21 28
T 1 8 15 22
K 2 9 16 23
Pn 3 10 17 24
Š 4 11 18 25
S 5 12 19 26

Kovas

Pr 6 13 20 27
A 7 14 21 28
T 1 8 15 22 29
K 2 9 16 23 30
Pn 3 10 17 24 31
Š 4 11 18 25
S 5 12 19 26

Balandis

Pr 3 10 17 24
A 4 11 18 25
T 5 12 19 26
K 6 13 20 27
Pn 7 14 21 28
Š 1 8 15 22 29
S 2 9 16 23 30

Gegužē

Pr 1 8 15 22 29
A 2 9 16 23 30
T 3 10 17 24 31
K 4 11 18 25
Pn 5 12 19 26
Š 6 13 20 27
S 7 14 21 28

Birželis

Pr 5 12 19 26
A 6 13 20 27
T 7 14 21 28
K 1 8 15 22 29
Pn 2 9 16 23 30
Š 3 10 17 24
S 4 11 18 25

Liepa

Pr 3 10 17 24 31
A 4 11 18 25
T 5 12 19 26
K 6 13 20 27
Pn 7 14 21 28
Š 1 8 15 22 29
S 2 9 16 23 30

Rugpjūtis

Pr 7 14 21 28
A 1 8 15 22 29
T 2 9 16 23 30
K 3 10 17 24 31
Pn 4 11 18 25
Š 5 12 19 26
S 6 13 20 27

Rugsējis

Pr 4 11 18 25
A 5 12 19 26
T 6 13 20 27
K 7 14 21 28
Pn 1 8 15 22 29
Š 2 9 16 23 30
S 3 10 17 24

Spalis

Pr 2 9 16 23 30
A 3 10 17 24 31
T 4 11 18 25
K 5 12 19 26
Pn 6 13 20 27
Š 7 14 21 28
S 1 8 15 22 29

Lapkritis

Pr 6 13 20 27
A 7 14 21 28
T 1 8 15 22 29
K 2 9 16 23 30
Pn 3 10 17 24
Š 4 11 18 25
S 5 12 19 26

Gruodis

Pr 4 11 18 25
A 5 12 19 26
T 6 13 20 27
K 7 14 21 28
Pn 1 8 15 22 29
Š 2 9 16 23 30
S 3 10 17 24 31

SENIŪNAIČIO ŽINYNAS

INFORMACINIS LEIDINYS SENIŪNAIČIAMS IR
AKTYVIOMS BENDRUOMENĖMS



VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

2016 m.

TURINYS

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA	4
KAS YRA VIETOS SAVIVALDA?	6
SENIŪNIJA	7
SENIŪNAITIS	10
VIETOS BENDRUOMENĖS	13
BENDRUOMENINĖS ORGANIZACIJOS STEIGIMAS	15
KĄ GALI BENDRUOMENĖS	19
GYVENTOJAI GALI	23
DALYVAVIMAS VIEŠAJAME GYVENIME	23
TEISIŲ BEI ĮSTATYMAIS SAUGOMŲ INTERESŲ GYNIMAS	26
UŽ SAUGIĄ LIETUVĄ	32
PATIRI SMURTĄ IR PATYČIAS?	33
NORI IŠSIVADUOTI NUO PRIKLAUSOMYBIŲ?	35
IEŠKAI EMOCINĖS PARAMOS?	36
NORI GLOBOTI ARBA ĮVAIKINTI?	39
SAUGI KAIMYNYSTĖ – SAUGI VISUOMENĖ	41
SKUBIOS PAGALBOS NUMERIS – 112	44
KAIP NEPASIKLYSTI GAMTOJE	47
KAIP ELGTIS UŽKLUPUS PERKŪNIJAI	48
PRIEŠGAISRINĖ SAUGA	49
KAIP IŠVENGTI GAISRO	49
UŽ ŽOLĖS DEGINIMĄ – BAUDOS	52
SAVANORIAI UGNIAGESIAI	53
CIVILINĖ SAUGA	56
GYVENTOJŲ TEISĖS IR PAREIGOS CIVILINĖS SAUGOS SRITYJE	60
VEIKSMAI EKSTREMALIOJO ĮVYKIO, SUKĖLUSIO ŽALĄ, ATVEJU	60
GYVENTOJŲ EVAKAVIMO Į SAUGIAS TERITORIJAS ORGANIZAVIMAS	62
GYVENAMOSIOS VIETOS DEKLARAVIMAS	68

Vidaus reikalų ministerija, skatindama gyventojus ir ypač jų atstovus – seniūnaičius, taip pat bendruomenines organizacijas ir nevyriausybinės organizacijas aktyviau dalyvauti sprendžiant viešuosius reikalus, parengė jau trečią informacinį leidinį „Seniūnaičio žinynas“.

Šiame leidinyje pateikiama ne tik seniūnaičiams, bet ir vietos bendruomenėms, nevyriausybiniams organizacijoms ir visiems gyventojams aktuali informacija.

Vidaus reikalų ministerija ir ateityje numato rengti ir platinti tokį leidinį, todėl prašo skaitytojų pateikti savo pasiūlymus, kokią aktualią informaciją jie norėtų rasti būsimuose leidiniuose.

Pasiūlymus dėl leidinio galima siųsti el. paštu sekretore.vvpd@vrm.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA



(Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume)

X SKIRSNIS

VIETOS SAVIVALDA IR VALDYMAS

119 straipsnis

Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniam vienetais. Ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas.

Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

Savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas.

Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.

120 straipsnis

Valstybė remia savivaldybes.

Savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.

121 straipsnis

Savivaldybės sudaro ir tvirtina savo biudžetą.

Savivaldybių tarybos turi teisę įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, savo biudžeto sąskaita savivaldybių tarybos gali numatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas.

122 straipsnis

Savivaldybių tarybos dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą.

123 straipsnis

Aukštesniuosiuose administraciniuose vienetuose įstatymo nustatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė.

Ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, prižiūri Vyriausybės skiriami atstovai.

Vyriausybės atstovo įgaliojimus ir jų vykdymo tvarką nustato įstatymas.

Įstatymo numatytais atvejais ir tvarka savivaldybės teritorijoje Seimas gali laikinai įvesti tiesioginį valdymą.

124 straipsnis

Savivaldybių tarybų, jų vykdomųjų organų bei jų pareigūnų aktai ar veiksmai, pažeidžiantys piliečių ir organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme.

XI SKIRSNIS**FINANSAI IR VALSTYBĖS BIUDŽETAS****127 straipsnis**

Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai.

Valstybės biudžeto pajamos formuojamos iš mokesčių, privalomų mokėjimų, rinkliavų, pajamų iš valstybinio turto ir kitų įplaukų.

Mokesčius, kitas įmokas į biudžetus ir rinkliavas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai.

KAS YRA VIETOS SAVIVALDA?



Vietos savivaldos principus, savivaldybių institucijų sudarymo ir veiklos tvarką įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Europos vietos savivaldos chartijos nuostatas, jų kompetenciją, funkcijas, savivaldybės tarybos nario statusą, savivaldybių ūkinės ir finansinės veiklos pagrindus nustato Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme **vietos savivalda** apibrėžta kaip įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją.

Vietos savivalda neatsiejama nuo vietos gyventojų ir jų bendruomenės:

Savivaldybės bendruomenė – tai savivaldybės nuolatiniai gyventojai, bendrais viešaisiais poreikiais, interesais ir savivaldos teisiniais santykiais susieti su savivaldybės taryba ir kitais viešojo administravimo funkcijas atliekančiais savivaldybės subjektais.

Gyvenamosios vietovės bendruomenė – savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) **gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais** ir tenkindami šiuos poreikius ir interesus veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.).

Bendruomeninė organizacija – asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje.

Už savivaldos teisės įgyvendinimą savivaldybės bendruomenės interesais atsakingos šios **savivaldybės institucijos**:

Savivaldybės atstovaujamoji institucija savivaldybės taryba, turinti vietos valdžios ir viešojo administravimo teises ir pareigas. Savivaldybės taryba priima svarbiausius savivaldybės sprendimus ir kontroliuoja jų įgyvendinimą.

Savivaldybės tarybai vadovauja nuo 2015 m. vienmandatėse rinkimų apygardose vietos gyventojų tiesiogiai renkamas savivaldybės tarybos narys – savivaldybės meras. Meras yra savivaldybės vadovas. **Meras** planuoja savivaldybės tarybos veiklą, nustato ir sudaro savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkes bei teikia

sprendimų projektus, šaukia savivaldybės tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja, koordinuoja savivaldybės tarybos komitetų ir komisijų veiklą, pasirašo savivaldybės tarybos sprendimus, kontroliuoja ir prižiūri savivaldybės viešojo administravimo institucijų, įstaigų ir įmonių vadovų veiklą.

Savivaldybės vykdomoji institucija – savivaldybės administracijos direktorius, savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas.

Administracijos direktorius pavaldus savivaldybės tarybai ir atskaitingas merui. Jis tiesiogiai ir asmeniškai atsako už įstatymų, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje.

SENIŪNIJA

Seniūnija – savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys, nustatytas Vietos savivaldos įstatyme dar 1994 metais. Šiuo metu šalyje yra 544 seniūnijos¹.

Seniūnija yra savivaldybės administracijos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje. Seniūnijų skaičių, kiekvienos seniūnijos pavadinimą, aptarnaujamos teritorijos ribas ir seniūnijai perduodamas juridinio asmens (savivaldybės administracijos) funkcijas sprendimu nustato savivaldybės taryba.

Seniūnas yra **seniūnijos vadovas**, seniūnijai skirtų asignavimų valdytojas. Jis yra karjeros valstybės tarnautojas. Seniūną į pareigas skiria ir iš jų atleidžia savivaldybės administracijos direktorius.

SENIŪNIJA LIETUVOS DIDŽIOJOJE KUNIGAIKŠTYSTĖJE

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje nuo Vytauto Didžiojo laikų žemaičių kraštas vadinosi Žemaičių seniūnija.

XVI a. seniūnija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo žemės valda, kurią kunigaikštis duodavo bajorams valdyti už tarnybą, už didelius nuopelnus arba kaip užstatą už paskolą išdui.

1861 metais panaikinus baudžiavą, seniūnijos nustatytos kaip valščiaus dalis, valstiečių savivaldos vienetas, kuriam vadovavo sueiga (atitinkanti tarpukario kriuvlę) ir seniūnas, kuris kartu buvo ir sueigos vykdomoji institucija.

Sueiga rinko seniūnijos pareigūnus, sprendė dėl „kenksmingų“ bei „ydingų“ narių pašalinimo iš seniūnijos, globėjų ir rūpintojų skyrimo bei jų kontrolės. Sprendimus sueiga priimdavo balsų dauguma, o kai kuriems sprendimams priimti, pvz., „ydingam“ valstiečiui pašalinti iš seniūnijos ar bendruomeninę žemėnaudą pakeisti į sklypinę, reikėdavo kvalifikuotos 2/3 balsų daugumos.

Seniūnas buvo ne tik sueigos vykdomąja institucija, bet turėjo ir savarankiškų funkcijų. Jis turėjo prižiūrėti tvarką seniūnijos lėšomis įsteigtose mokyklose, ligo-

¹ Registrų centro duomenys 2016 m. spalio 1 d.

ninėse, prieglaudose, privalėjo vykdyti valsčiaus viršaičio ir kitų administracinės valdžios pareigūnų įsakymus bei potvarkius.

SENIŪNIJA 1918–1940 METAIS

1918 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, seniūnijos įteisintos kaip valsčiaus dalis. Seniūnijų veikla buvo reglamentuota 1919 m., 1929 m. ir 1931 m. vietos savivaldą reglamentuojančiuose statymuose.

Seniūnijos reikalus sprendė jos gyventojų krivūlė (sueiga). Krivūlėje turėjo teisę dalyvauti seniūnijoje gyvenantis Lietuvos pilietis, ne jaunesnis nei 24 m., tame valsčiuje, kur yra seniūnija, gyvenęs ne mažiau kaip vienerius metus, kuris, be to, turėjo atitikti vieną iš sąlygų:

- mokėjo kokius nors mokesčius (nekilnojamojo turto, žemės, prekybos, pramonės, amato ar kt.);
- buvo valstybės ar savivaldybės įstaigos tarnautojas;
- buvo baigęs aukštąjį arba specialų žemės ūkio mokslą.

Atitinkantis visas šias sąlygas asmuo negalėjo dalyvauti krivūlėje, jei:

- kokios nors jo teisės buvo teismo atimtos ar apribotos;
- buvo kaltinamas dėl nusikaltimo, už kurį gresia teisių atėmimas ar apribojimas;
- teismas jam buvo paskyręs globa.

Krivūlę paprastai sušaukdavo savo nuožiūra seniūnas, kuris krivūlei ir pirmininkaudavo. Seniūnas turėdavo krivūlę sušaukti valsčiaus viršaičio ar 1/3 seniūnijos gyventojų, turinčių teisę dalyvauti krivūlėje, reikalavimu.

Sprendimus krivūlė priimdavo paprasta balsų dauguma.

Pirmininkaujant valsčiaus viršaičiui krivūlė iš joje dalyvaujančių asmenų tarpo trejiems metams rinkdavo seniūną ir jo padėjėją. Išrinktu buvo laikomas gavęs daugiausiai balsų. Balsams pasiskirsčius po lygiai, seniūną ar jo padėjėją nustatydavo burtų keliu. Išrinktus seniūną ir jo padėjėją tvirtindavo apskrities viršininkas.

Išrinktas asmuo negalėdavo atsisakyti pareigų, išskyrus tuos atvejus, kuomet jis:

- buvo vyresniu nei 60 metų amžiaus;
- ne mažiau kaip 3 metus jau buvo seniūnu;
- negalėjo eiti pareigų dėl ligos;
- buvo valstybės ar savivaldybės įstaigos tarnautoju;
- dėl verslo reikalų turėjo dažnai ir ilgam išvykti iš savo gyvenamosios vietos.

Seniūnas vedė seniūnijos reikalus, buvo valsčiaus savivaldybės vykdomąja institucija.

SENIŪNIJA ARTIMIAUSIU METU

Iki 2017 m. Vietos savivaldos įstatymas visoms Lietuvos savivaldybių seniūnijoms – tiek veikiančioms miesto teritorijoje, tiek vadinamosioms „kaimiškosios“ – nustato vienodas funkcijas.

Įvertinus seniūnijų specifiką ir jų atliekamų funkcijų apimtį ir įvairovę, akivaizdu, kad kaimo, miestelio, miesto ar didžiųjų miestų seniūnijų veikla, kurią iš esmės sąlygoja specifiniai gyventojų poreikiai, ženkliai skiriasi.

Nors Vietos savivaldos įstatymo nuostatos dėl seniūnijos ir seniūno funkcijų taikytinos visoms be išimties Lietuvos seniūnijoms, tačiau praktikoje taip yra ne visada. Ir dabar kai kurios iš nustatytų seniūnijų funkcijų yra nebūdingos miestams (pvz., gatvių apšvietimas, bendro naudojimo teritorijų tvarkymas miestuose paprastai organizuojamas centralizuotai). „Kaimiškosios“ seniūnijoms kartais tenka atlikti dalį savivaldybės administracijos funkcijų.

Vietos savivaldos įstatymo pakeitimai, įsigaliojantys 2017 m. sausio 1 d., sudaro galimybes lankstesnei, efektyvesnei, labiau atitinkančiai vietos gyventojų poreikius seniūnijų veiklai, bendruomenei teikiamų paslaugų prieinamumo gerinimui.

Nuo 2017 m. sausio 1 d. seniūnijos gali būti 2 formų:

- savivaldybės administracijos filialas, kaip yra ir dabar;
- biudžetinė įstaiga, kurią savivaldybė galės steigti, jei seniūnijos teritorijoje gyvena ne mažiau kaip 1 500 gyventojų ir jei seniūnija teikia gyventojams viešąsias paslaugas.

Savivaldybės pačios spęs, kokios formos seniūnija efektyviausiai tenkintų gyventojų poreikius ir kaip geriausiai galima būtų užtikrinti gyventojams teikiamų paslaugų kokybę, prieinamumą ir efektyvų biudžeto lėšų naudojimą.

Savivaldybės priimti sprendimą dėl seniūnijos – biudžetinės įstaigos – steigimo galės ne tik įvertinusios viešųjų paslaugų gyventojams poreikį bei tų paslaugų teikimo specifiką, bet ir **privalomai turės atsižvelgti į seniūnaičių sueigos sprendimą** šiuo klausimu. Įstatymu nustatant tokią procedūrą siekiama **į seniūnijos formos nustatymo procesą įtraukti vietos gyventojus**, sudaryti prielaidas gyventojams aktyviau dalyvauti sprendžiant viešuosius vietos reikalus, stiprinti gyventojų ir vietos valdžios tarpusavio sąveiką. Nors seniūnaičių sueigos sprendimas dėl seniūnijos – biudžetinės įstaigos steigimo yra rekomendacinis, savivaldybės **taryba privalo jį įvertinti, nurodyti savo sprendimų motyvus bei juos paskelbti savivaldybės interneto svetainėje ir seniūnijos skelbimų lentoje**.

Seniūnijos, kurios veiks kaip biudžetinės įstaigos, pačios galės organizuoti viešųjų paslaugų teikimą, o nesant viešųjų paslaugų tiekėjo – ir pačios teikti paslau-

gas. Tokių seniūnijų seniūnai būdami įstaigų vadovais ir galėdami veikti savarankiškai turės daugiau galimybių operatyviau reaguoti į problemines situacijas, tuo pačiu jiems teks didesnė atsakomybė už seniūnijos veiklos rezultatus.

SENIŪNAITIS

Gyvenamosios vietovės **bendruomenės atstovas**, kurio uždavinys – rūpintis bendruomenės interesais ir atstovauti bendruomenei seniūnijoje, savivaldybėje bei savivaldybės teritorijoje veikiančiose valstybės įstaigose Vietos savivaldos įstatyme įtvirtintas 2000 metais. 2008 metais įsigaliojusiame naujos redakcijos Vietos savivaldos įstatyme gyventojų išrinktas atstovas vadinamas seniūnaičiu. Teritorijos, kurios gyventojai renka seniūnaičius, sudaromos iš gyvenamųjų vietovių ar jų dalių ir vadinamos seniūnaitijomis. Paprastai seniūnijoje yra kelios seniūnaitijos.

Šalyje yra 6 savivaldybės, kuriose seniūnijų nėra²: Alytaus miesto, Klaipėdos miesto, Neringos, Palangos, Panevėžio miesto ir Visagino, tačiau seniūnaitijos jose yra sudarytos.



Seniūnaitis nėra pareigūnas, nėra savivaldybės institucija; nei jis pats, nei seniūnaičių sueiga nėra juridinis asmuo. Seniūnaitis – aktyvus ir išmanantis gyventojas, kuris dalyvauja pats ir paskatina kitus gyventojus domėtis ir dalyvauti sprendžiant viešuosius vietos reikalus.

Gyventojų iš savo tarpo išrinkti seniūnaičiai paprastai pažįsta visus arba bent daugumą savo seniūnaitijos gyventojų, rūpinasi jais, padeda spręsti jų problemas, atstovauja jų interesus. Seniūnaitis turėtų būti tuo gyventojų atstovu, kuris mato problemas, išmano jų sprendimą, organizuoja gyventojus telktis problemų sprendimui ir yra tarpininkas tarp gyventojų ir vietos valdžios.

Kad nebūtų dvigubo atstovavimo, kad nekiltų interesų konfliktas, seniūnaičiu, veikiančiu visuomeniniais pagrindais, negali būti renkamas savivaldybės tarybos narys ir savivaldybės valstybės tarnautojas, kuriems su viešaisiais vietos reikalais susijusius klausimus privalu spręsti pagal pareigas.

Tam, kad **seniūnaitis** tinkamai galėtų vykdyti savo funkcijas, **pagal įstatymą jis gali dalyvauti:**

- rengiant ir svarstant savivaldybės sprendimų projektus;
- svarstant klausimus dėl piniginių socialinės paramos skyrimo;

² Juridinių asmenų registro 2016-01-01 duomenys.

- ✿ konkurso komisijoje priimant į pareigas seniūną;
- ✿ organizuojant gyventojų apklausas;
- ✿ organizuojant gyventojų susitikimus su savivaldybės tarybos nariais, seniūnu, administracijos atstovais, kitais savivaldybės ir valstybės institucijų ir įstaigų atstovais;
- ✿ seniūnaičių sueigoje.

Veikdamas pagal jam suteiktus įgaliojimus **seniūnaitis skatina gyventojus:**

- ✿ prižiūrėti gyvenamosios vietovės teritoriją;
- ✿ rūpintis aplinkos apsauga;
- ✿ rūpintis labiausiai pažeidžiamais bendruomenės nariais (socialinės rizikos šeimomis, nepilnamečiais, vienais gyvenančiais asmenimis, neįgaliaisiais ir kt.);
- ✿ organizuoti sveikatinimo, kultūros ir sporto renginius ir juose dalyvauti;
- ✿ organizuoti bendruomenės saugumo užtikrinimo priemones ir jose dalyvauti;
- ✿ puoselėti savo gyvenamosios vietovės materialųjį ir nematerialųjį paveldą.

Seniūnaitis taip pat **teikia informaciją gyventojams** apie valdžios institucijų ir įstaigų funkcijas, jų darbo laiką.

Seniūnaičio statuso ir jo funkcijų įstatyminis reglamentavimas keitėsi. Vidaus reikalų ministerija, įvertinusi susitikimuose su seniūnais ir seniūnaičiais išsakytus siūlymus, parengė Vietos savivaldos įstatymo pakeitimus, susijusius su seniūnaičio statusu, jo teisėmis, pareigomis bei funkcijomis. Kai kurie iš šių pakeitimų įsigalios 2017 m. sausio 1 d., o kiti – po ateinančių savivaldybių tarybų rinkimų, įvyksiančių 2019 metais.

Nuo 2017 m. sausio 1 d. Vietos savivaldos įstatyme numatyti kai kurie su seniūnaičio statusu susiję pakeitimai:

- ✿ Savivaldybės pačios, atsižvelgdamos į seniūnaitijos ypatumus (miesto ar kaimo vietovė, demografinė situacija, kt.), nusistatys seniūnaičių rinkimų tvarką, išskyrus tas taisykles, kurias nustato įstatymas.
- ✿ Siekiant sustiprinti seniūnaičio autoritetą, bendruomenės narių pasitikėjimą seniūnaičiu, pretendentui į seniūnaičius nustatytas reikalavimas būti nepriekaištingos reputacijos, taip pat nustatyta galimybė atšaukti seniūnaitį iš pareigų.
- ✿ Seniūnaičiu negalės būti asmuo, nuteistas už sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymą, taip pat asmuo, kuris yra įstatymų uždraustos organizacijos narys.

- Galimybė motyvuotai atšaukti seniūnaitį numatyta tais atvejais, jei seniūnas ar ne mažiau kaip 5 procentai seniūnaitijos gyventojų pareiškia nepasitikėjimą juo. Tokios procedūros nustatymas viena vertus skatins seniūnaitį veikti aktyviai visų savo bendruomenės narių interesais, padės užtikrinti, kad seniūnaičio statuso nesiektų savanaudiškų ar kitokių neskaidrių paskatų turintys asmenys, antra vertus – galimybė atšaukti seniūnaitį tik motyvuotai, užtikrins, kad seniūnaitis negalėtų būti atšaukiamas dėl subjektyvių ar nepagrįstų priežasčių.
- Seniūnaičiui bus įteikiamas jo statusą patvirtinantis atributas – seniūnaičio pažymėjimas, kuriame bus seniūnaičio asmens duomenys, nuotrauka, tačiau šis pažymėjimas nebus laikomas asmens tapatybę patvirtinančiu dokumentu.
- Seniūnaičiams sueigoje sprendžiant seniūnijos gyventojams rūpimus klausimus, seniūnaičių sueiga priims rekomendacinio pobūdžio sprendimus.
- Seniūnaičių sueigos sprendimus savivaldybė **privalės** įvertinti, nurodyti savo sprendimų motyvus ir juos paskelbti savivaldybės interneto svetainėje ir seniūnijos skelbimų lentoje.
- Sprendžiant klausimus, susijusius su bendruomenių viešųjų poreikių ir iniciatyvų finansavimo tikslingumu ir su kitais visiems konkrečios teritorijos (seniūnijos ar jos dalies) gyventojams svarbiais reikalais, turės būti organizuojama **išplėstinė seniūnaičių sueiga**. Priimant sprendimus **išplėstinėje seniūnaičių sueigoje** sprendimo priėmimo teisę turės tos seniūnijos seniūnaičiai ir toje teritorijoje veikiančių bendruomeninių organizacijų deleguoti atstovai. Tokiose sueigose taip pat galės dalyvauti toje teritorijoje veikiančių nevyriausybinų organizacijų, tradicinių religinių bendruomenių atstovai, kurie čia turės patariamojo balso teisę.

Seniūnaitijų sudarymą, priskiriant joms atitinkamas gyvenamąsias vietas ar jų dalis, tvirtina savivaldybės meras. Seniūnaičių rinkimų pagrindinės nuostatos nustatytos Vietos savivaldos įstatymu, o procedūras nustato pačios savivaldybės, seniūnaitis renkamas 3 metams.

Po 2019 metais įvyksiančių savivaldybių tarybų rinkimų keisis kai kurios seniūnaičio statusą reglamentuojančios Vietos savivaldos įstatymo nuostatos:

- Seniūnaičiai bus renkami 4 metams. Taip seniūnaičiai galės įgyti daugiau patirties, glaudžiau bendradarbiaus su savivaldybės taryba ir administracija, galės nuosekliau ir geriau atstovauti gyventojų interesus, tęsdami ir įgyvendinami pradėtus darbus.
- Siekiant stiprinti seniūnaičių gebėjimus, išrinktiems seniūnaičiams bus organizuojami mokymai, skirti įgyti žinias, reikalingas tinkamai atlikti seniūnaičių funkcijas.

Lietuvoje yra apie 3,5 tūkst. seniūnaitijų, tiek turėtų būti išrenkama ir seniūnaičių. Dauguma seniūnaičių veikia darniai su vietose jau veikiančiomis bendruomeninėmis organizacijomis, nereti atvejai, kai bendruomeninės organizacijos lyderis yra išrenkamas seniūnaičiu.

Seniūnaičio, kaip bendruomenės lyderio, asmeninės savybės įtakoja seniūnaičio veiklos aktyvumą. Kartu seniūnaičio veiklai daug įtakos turi ir vietos valdžios – pradedant seniūnu ir baigiant savivaldybės meru – požiūris į vietos gyventojų dalyvavimą vietos savivaldoje.



Seniūnaitis atstovauja savo gyvenamosios vietos gyventojus būdamas išrinktas į pareigas ir veikdamas pagal Vietos savivaldos įstatymą jam suteiktus įgaliojimus, t. y. šiuo atveju gyventojų atstovavimo iniciatyva kyla iš įstatymo leidėjo.

Patys **gyventojai**, siekdami aktyviau dalyvauti savo reikalų ir vietos viešųjų reikalų sprendime, siekdami turėti daugiau įtakos jiems aktualiems vietos valdžios priimamiems sprendimams, **savo iniciatyva buriasi į bendruomenines organizacijas** turinčias juridinio asmens statusą, taip **įgydami daugiau galių** veikti kolektyviai ir organizuoti.

Bendruomeniškumas demokratinėse valstybėse yra laikomas viena iš tradicinių vertybių, skatinanti visuomenės (ypatingai pilietinės) vystymąsi. Susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais susibūrę į bendruomenines organizacijas gyventojai savo veikla skatina tobulinti ir valstybės bei savivaldybių institucijų veiklą.

Lietuvoje vietos bendruomenės kaip oficialiai įregistruoti juridiniai asmenys pradėjo steigtis apie 2000 metus.

Oficialios statistikos, kiek vietos bendruomenių veikia šalyje, nėra.

Pagal neoficialią Lietuvos kaimo bendruomeninių organizacijų ir jas vienijančių asociacijų (sajungų) informacinę bazę³, 2016 metais buvo įregistruotos 1856 veikiančios **kaimo** bendruomenių organizacijos (beje, metais anksčiau jų buvo 1760).

Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos duomenimis (LVBOS) **miestuose** yra apie 160 vietos bendruomenių. LVBOS duomenimis šiuo metu kuriasi nemažai miesto vietos bendruomeninių organizacijų.

³ Bazę sukūrė programa LEADER (prancūziško termino „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“ (veiksmų, skatinančių kaimo ekonomikos plėtrą, tarpusavio ryšys) pirmųjų raidžių santrauka) ir Žemdirbių mokymo metodikos centras.

Bendruomeninis judėjimas Lietuvoje vystosi pakankamai sparčiai. 2016 metais buvo daugiau nei 2000 bendruomeninių organizacijų, kai 2000 metais jų buvo tik 10.

Kita vertus, Pilietinės visuomenės instituto duomenimis 2015 metais pilietinės galios indeksas buvo 33,4 balo iš 100 galimų, ir buvo kiek mažesnis nei ankstesniais metais (2014 m. pilietinės galios indeksas buvo 34 balai)⁴. Nustatant pilietinės galios indeksą vertinamas ir žmonių įsitraukimas į vietos bendruomenės veiklas, o 2015 metais įsitraukusių į tokias veiklas buvo 5 proc. mažiau nei 2014 m.

To paties tyrimo duomenimis, 2015 metais 68 procentai šalies gyventojų nebuvo įsitraukę į jokių organizacijų veiklas, tuo tarpu Nyderlanduose ir Danijoje tokių organizacijų veikloje dalyvauja daugiau nei 90 proc. gyventojų. 2015 metais vietos bendruomenių veikloje dalyvavo tik apie 6 proc. gyventojų⁵.

Taigi, **bendruomeniškumą mūsų šalyje dar reikia plėtoti ir stiprinti**, ir prie to gali prisidėti kiekvienas iš mūsų.

Kiekviename mieste, miestelyje ar kaime atsiranda aktyvių, iniciatyvių žmonių, kurie siekia dalyvauti sprendžiant savo gyvenamosios vietovės (miesto, miestelio ar kaimo) viešuosius reikalus. Yra sukurta nemažai įrankių, leidžiančių gyventojams dalyvauti savivaldos procesuose, ir kai kuriais atvejais gyventojai jai gana aktyviai naudojasi.

Gyventojai gali teikti savivaldybei įvairius siūlymus ir peticijas, dalyvauti vietos gyventojų apklausose, dalyvauti viešuose svarstymuose, tiesiogiai susitikti su savivaldybės politikais (meru, tarybos nariais) ir darbuotojais, susipažinti su tarybų darbotvarkėmis, sprendimų projektais, dalyvauti komitetų posėdžiuose, stebėti tarybų posėdžius, kurie transliuojami savivaldybių tinklapiuose.

Į bendruomenes susibūrusių aktyvių gyventojų kreipimais į savivaldybę yra svaresni, todėl, kad kreipiamasi jei ne visų, tai daugumos ar bet tam tikros dalies tos gyvenamosios vietos gyventojų vardu.

Jei Jūs este aktyvus, Jums rūpi tai, kas vyksta Jūsų kaimynystėje, gyvenamojoje vietovėje, savivaldybėje, Jūs norite turėti daugiau įtakos savivaldybės priimamiems sprendimams, galite prisijungti prie veikiančios bendruomeninės organizacijos ir tapti jos nariu.

⁴ <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2015-m/>

⁵ http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2016/03/PGI_2015-2.pdf

BENDRUOMENINĖS ORGANIZACIJOS STEIGIMAS

Jei Jūsų gyvenamojoje vietovėje nėra veikiančios teisiškai įregistruotos bendruomeninės organizacijos, o Jūs esate aktyvus vietos bendruomenės narys, turite bendraminčių, galite kartu įsteigti vietos bendruomeninę organizaciją, t. y. asociaciją, kuri kaip gyventojus atstovaujanti organizacija galėtų prisidėti prie viešųjų vietos reikalų sprendimo ir aktyviau nei pavieniai gyventojai bendradarbiauti su savivaldybe sprendžiant daugumai gyventojų svarbius ar aktualius klausimus.

Net ir tuo atveju, jei Jūsų gyvenamojoje vietovėje jau yra veikianti bendruomeninė organizacija, visada yra galimybė steigti ir kitas tokias organizacijas. Tačiau tokiu atveju sprendžiant viešuosius vietos reikalus, į kurių sprendimą įtraukiamos bendruomeninės organizacijos, pozicijas tektų derinti su kitomis organizacijomis, ieškoti kompromisų, jei skirtingų organizacijų pozicijos vienu ar kitu klausimu nesutaptų, galbūt tektų ir konkuruoti, siekiant, kad būtų pritarta būtent Jūsų atstovaujamos organizacijos idėjoms ar siūlymams.

Pagal mūsų šalies įstatymus **teisiškai įregistruota bendruomeninė organizacija – tai asociacija**. Asociacija yra ne pelno siekiantis viešasis juridinis asmuo, koordinuojantis asociacijos narių veiklą, atstovaujantis asociacijos narių interesams ir tuos interesus ginantis ar tenkinantis kitus viešuosius interesus.



Pagal Asociacijų įstatymą asociaciją **gali įsteigti** mažiausiai trys pilnamečiai veiksnius asmenys, sudarę steigimo sutartį. **Asociacijos steigimo sutartyje turi būti nurodyta:**

- ✿ steigėjai ir jų asmens duomenys;
- ✿ steigiamos asociacijos pavadinimas;
- ✿ steigimo sutarties sudarymo data;
- ✿ steigiamos asociacijos buveinė.

Paprastai juridinio asmens steigimo dokumentų (steigimo sutarties ir juridinio asmens įstatų) parengimas yra pakankamai sudėtingas ir specialių žinių reikalaujantis procesas.

Atsižvelgiant į tai, kad asociacijos kaip juridinio asmens tikslas yra ne pelno siekimas, o viešųjų interesų tenkinimas, Teisingumo ministerija yra parengusi **Pavyzdines asociacijos steigimo sutartis ir asociacijos įstatų formas**⁶, kurios padėtų steigėjams savarankiškai parengti teisės aktų reikalavimus atitinkančius asociacijos steigimo dokumentus.

Į **Pavyzdinę asociacijos steigimo sutarties formą** įrašius steigėjų duomenis ir informaciją, susijusią su asociacijos pavadinimu ir asociacijos buveine, steigimo sutartis jau būtų parengta.

Steigėjams sutarus, kas valdys asociaciją – vadovas, kaip vienasmenis valdymo organas, ar ir vadovas ir kolegialus valdymo organas – valdyba, tereikia pasirinkti vieną iš dviejų Teisingumo ministerijos parengtų **Pavyzdinių asociacijos įstatų formų** ir ją atitinkamai užpildyti įrašant tą informaciją, dėl kurios susitaria steigėjai.

Įsteigta asociacija turi būti **įregistruota Juridinių asmenų registre**. Tik įregistruota asociacija gali pradėti veikti oficialiai kaip juridinis asmuo.

Registruoti asociaciją galima, jei:

- ✿ sudaryta steigimo sutartis;
- ✿ sušauktas asociacijos steigiamasis susirinkimas;
- ✿ priimti asociacijos įstatatai ir sudarytas bent vienas valdymo organas.

Registruojant asociaciją Juridinių asmenų registre turi būti pateikiami šie dokumentai:

- ✿ prašymas įregistruoti juridinį asmenį;
- ✿ juridinio asmens steigimo dokumentai;
- ✿ dokumentai, patvirtinantys registruui pateikiamų duomenų tikrumą ir steigimo dokumentų atitikimą įstatymų reikalavimams, kuriuos surašo ar tvirtina notaras.

Įregistruoti asociaciją Juridinių asmenų registre **galima ir elektroniniu būdu**⁷, be steigimo dokumentų patvirtinimo pas notarą, tačiau tik tais atvejais, kai:

- ✿ steigimo dokumentai ir steigimo sandoris rengiami vadovaujantis pavyzdinėmis formomis;
- ✿ asociacijos pavadinime neketinama vartoti trumpojo valstybės pavadinimo „Lietuva“;
- ✿ asociacijos veiklos tikslai ir veiklos sritys atitinka viešųjų juridinių asmenų veiklos tikslų ir veiklos sričių klasifikatorių;

⁶ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. 1R-142, „Dėl Pavyzdinės asociacijos steigimo sutarties formos ir Pavyzdinės asociacijos įstatų formos patvirtinimo“.

⁷ Juridinių asmenų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. 1407.

- ❖ registro tvarkytojui turi būti pateikiami kiti dokumentai, patvirtinantys, kad atliktos visos įstatymuose nustatytos procedūros;
- ❖ visi steigėjai turi turėti elektroninį parašą, kuriuo patvirtintų dokumentų pateikimą registro tvarkytojui;
- ❖ jei patalpos, kuriose registruojama asociacija priklauso ne steigėjui (steigėjams), patalpų savininkas taip pat turi turėti elektroninį parašą, kuriuo patvirtintų sutikimą leisti jam priklausančiose patalpose registruoti asociaciją.

Kam ir kokias ataskaitas turi teikti įregistruotos vietos bendruomeninės organizacijos?

Jei pasikeičia jau veikiančios asociacijos – vietos bendruomeninės organizacijos Juridinių asmenų registre registruojami duomenys, jie turi būti papildomai pateikti Juridinių asmenų registrai **per 30 dienų nuo pakeitimų padarymo**. Tokie keičiami duomenys gali būti:

- ❖ asociacijos pavadinimas;
- ❖ asociacijos buveinė (adresas);
- ❖ asociacijos organai;
- ❖ asociacijos valdymo organų nariai;
- ❖ asociacijos valdymo organų nariai ir juridinio asmens dalyviai, turintys teisę juridinio asmens vardu sudaryti sandorius, jų teisių ribos;
- ❖ asociacijos finansiniai metai;
- ❖ asociacijos veiklos laikotarpis, jei jis yra ribotas.

Pagal Asociacijų įstatymą asociacijos **privalo metų veiklos ataskaitą** (įskaitant ir finansinės atskaitomybės dokumentus) **pateikti visuotiniam narių susirinkimui**. Ši ataskaita yra vieša, todėl asociacija turi sudaryti sąlygas asociacijos buveinėje ar kitais būdais su šia ataskaita susipažinti visiems norintiems.

Nuo 2015 metų, t. y. teikiant ataskaitas už atskaitinius laikotarpius, prasidedančius po 2015 m. sausio 1 d., asociacijos turi **pateikti Juridinių asmenų registrai metinių finansinių ataskaitų rinkinį** (jei buvo atliktas auditas – ir audituotą metinių finansinių ataskaitų rinkinį) ir veiklos ataskaitą. Šie dokumentai turi būti pateikiami Juridinių asmenų registrai per trisdešimt dienų nuo jų patvirtinimo.



Atsižvelgiant į tai, kad asociacijos finansinių ataskaitų rinkinius privalo teikti Juridinių asmenų registrai, yra atsisakyta prievolės teikti finansinių ataskaitų rinkinius mokesčių administratoriui – Valstybinei mokesčių inspekcijai.

Mokesčių administratoriui asociacijos privalo teikti **pelno mokesčio deklaraciją**⁸, kuri turi būti pateikiama kalendoriniams metams pasibaigus, iki kitų metų birželio 15 dienos.

Asociacijos, kaip pelno nesiekiantys vienetai, apskaičiuotą pelno mokestį deklaruoja Metinėje pelno mokesčio PLN204N formoje⁹, neatsižvelgiant į tai, ar per mokestinį laikotarpį mokesčių mokėtojas apskaičiavo ar neapskaičiavo pelno mokestį. T. y. pelno mokesčio deklaraciją privalu pateikti neatsižvelgiant į tai, ar asociacija vykdė veiklą ar ne, apskaičiavo mokestinius nuostolius ar pelno mokesčio nemoka pagal kitas įstatymo nuostatas.

Pagal šiuo metu galiojančias taisykles¹⁰, pelno nesiekiantys vienetai (kuriems priskiriamos ir asociacijos) laikinai atleidžiami nuo pelno mokesčio deklaracijų teikimo kai nevykdo veiklos. Asociacija pripažįstama nevykdančia veiklos jos kompetentingo valdymo organo sprendimu, jeigu nesudaro ir nevykdo jokių sandorių, nevykdo atsiskaitymų su ūkio subjektais bei negauna pajamų (išskyrus banko sąskaitose esamų piniginių lėšų palūkanas).

Asociacijos, pasibaigus kalendoriniams metams, iki kitų kalendorinių metų gegužės 15 d., privalo **informaciją apie suteiktą/gautą paramą** bei jos panaudojimą teikti mokesčių administratoriui, kaip institucijai, kuri kontroliuoja paramos teikimą, gavimą ir jos panaudojimą, kiek tai susiję su mokesčių lengvatų taikymu¹¹. Asociacijų gauta parama bei jos panaudojimas deklaruojamas Paramos teikimo metinėje ataskaitos FR0478 formoje¹².

Asociacijos taip pat privalo teikti mokesčių administratoriui ir savo veiklos, susijusios su visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu, laisvos formos ataskaitą¹³.

Asociacijos nuo kalendorinių metų pradžios iš vieno paramos teikėjo gavusios paramą arba vienam paramos (labdaros) gavėjui suteikusios paramą, didesnę kaip 15 000 eurų, privalo mokesčių administratoriui pateikti Mėnesio ataskaitos

⁸ Pelno mokesčio įstatymas.

⁹ Metinių pelno mokesčio deklaracijų PLN204, PLN204A, PLN204N, PLN204U formų bei jų užpildymo taisyklės, patvirtintos VMI viršininko 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. VA-2.

¹⁰ Mokesčių deklaracijų pateikimo, jų pateikimo termino pratęsimo ir mokesčių mokėtojų laikino atleidimo nuo mokesčių deklaracijų ir (arba) kitų teisės aktuose nurodytų dokumentų pateikimo taisyklės, patvirtintos VMI viršininko 2004 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. VA-135.

¹¹ Finansų ministro 2002 m. rugsėjo 23 d. įsakymas Nr. 289 „Dėl Paramos teikėjų ir paramos gavėjų metinių ataskaitų pateikimo tvarkos ir terminų (Dėl Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo įgyvendinimo)“.

¹² VMI viršininko 2003 m. balandžio 10 d. įsakymas Nr. V-103 „Dėl paramos teikimo metinės ataskaitos FR0477 formos, paramos gavimo ir panaudojimo metinės ataskaitos FR0478 formos ir jų užpildymo taisyklių patvirtinimo“.

¹³ Finansų ministro 2002 m. rugsėjo 23 d. įsakymas Nr. 289 Dėl Paramos teikėjų ir paramos gavėjų metinių ataskaitų pateikimo tvarkos ir terminų (Dėl Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo įgyvendinimo)“.

apie vienam asmeniui suteiktą paramą ir (arba) labdarą bei iš vieno asmens gautą paramą, didesnę kaip 15 000 eurų, formą PLN203¹⁴.

Pagal Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymą nekilnojamojo turto savininkai (tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys) moka nekilnojamojo turto mokestį. Pagal šio įstatymo nustatytas išimtis asociacijos nekilnojamasis turtas (arba jo dalis), naudojamas tik nekomercinei veiklai, yra neapmokestinamas. Tačiau jeigu minėtas turtas yra naudojamas komercinei veiklai vykdyti arba yra visai nenaudojamas, tai už jį turi būti mokamas nekilnojamojo turto mokestis. Tokiais atvejais pildoma ir pateikiama nekilnojamojo turto mokesčio deklaracijos forma KIT711¹⁵.

Jeigu asociacija **vykdo ūkinę komercinę veiklą**, ji mokesčių administratoriui **turi teikti ir kitas** Mokesčių administravimo įstatyme nustatytas administruojamų mokesčių **deklaracijas bei ataskaitas**.

Valstybinė mokesčių inspekcija informuoja, kad nuo 2016 metų spalio 1 d. popierinės deklaracijų versijos nebepriimamos, **visos deklaracijos turi būti teikiamos tik elektroniniu būdu**. Pateikti elektronines deklaracijas¹⁶ galima prisijungus prie elektroninės deklaravimo sistemos <https://deklaravimas.vmi.lt/>

KĄ GALI BENDRUOMENĖS

Aktyvios bendruomenės gali daryti ženklų įtaką valdžios institucijų sprendimus. Siekdamos gauti finansavimo savo veiklai ir gyvenamosios vietos gerbūviui jos gali dalyvauti įvairiose konkursuose ir programose.

Pavyzdžiui, Kupiškio rajono savivaldybės **Visgiūnų** kaimo gyventojai pageidavo pakeisti jų kaimo pavadinimą į **Vizgiūnų**. Gyventojai 2015 m. spalio mėnesį kreipėsi į savivaldybę, ir pagal jų kreipimąsi buvo įregistruota iniciatyvinė grupė, kuri surinko parašus, reikalingus paskelbti apklausai dėl kaimo pavadinimo keitimo. Apklausoje dalyvavo visi to kaimo gyventojai ir visi pritarė kaimo pavadinimo keitimui. Kupiškio rajono savivaldybė, įvertinusi gyventojų nuomonę, kreipėsi į Vyriausybę, kuri 2016 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 618 pakeitė kaimo pavadinimą.

2014 metais gyventojų iniciatyva taip pat buvo pakeistas **Bardinų** kaimo pavadinimas į **Bardėnų** kaimą Pagėgių savivaldybėje.

¹⁴ Mėnesio ataskaitos apie vienam asmeniui suteiktą paramą ir (arba) labdarą bei iš vieno asmens gautą paramą, didesnę kaip 15 000 Eur, formos PLN203 ir jos pildymo taisyklės, patvirtintos VMI viršininko 2006 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. VA-49.

¹⁵ Nekilnojamojo turto mokesčio deklaracijos KIT711 formos ir jos užpildymo taisyklės, patvirtintos VMI viršininko 2007 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. VA-40.

¹⁶ Dokumentų teikimo elektroniniu būdu taisyklės, patvirtintos VMI viršininko 2010 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. VA-83.

Viena aktyviausiai veikiančių ir plačiai žinomų vietos bendruomenių yra 2002 metais įsteigta Vilniaus miesto Balsių bendruomenė. 2011 metais ši bendruomenė užėmė pirmąją vietą Nacionaliniame bendruomenių konkurse.

Rūpindamasi gyventojų gerove bendruomenė aktyviai bendradarbiauja su savivaldybe ir seniūnija, padeda gyventojams spręsti ūkinius klausimus, organizuoja laisvalaikį, kultūrinius ir sportinius renginius. Vasarą rengiama tradicinė Balsių bendruomenės šventė, kasmet organizuojami kiti tradiciniais tapę renginiai – bėgimas Balsių gatvėmis, saviveiklininkų konkursas, kaimynų turgus, švenčiamos Užgavėnės, Kalėdos, kitos tradicinės šventės.



Kovo 11-osios minėjimas Balsių bendruomenėje ir tradicinis bėgimas Balsių gatvėmis

Balsių bendruomenė aktyviai kuria vystymo projektus, stengiasi pritraukti lėšų savo gyvenamosios vietos gerbūviui kurti. Tarp ryškiausių bendruomenės projektų paminėtini 2008 metais įkurtas Balsių mitologinis parkas, 2010 metais inicijuotas saugios kaimynystės projektas „Saugūs Balsiai“, 2011 metais atidaryta Balsių pagrindinė mokykla, kurioje įsikūrusi ir Balsių bendruomenės būstinė.

Pagal ministrą pavestas valdymo sritis¹⁷ socialinės apsaugos ir darbo ministras, be kitų sričių, yra atsakingas ir už bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų plėtrą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija formuoja bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų plėtros politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą¹⁸ ir per šią funkciją finansuoja konkurso būdu atrinktus bendruomeniškumo skatinimo ir vystymo projektus.

2016 metais Socialinės apsaugos ir darbo ministerija konkurso būdu atrinktiems bendruomeninės veiklos stiprinimo projektams finansuoti skyrė 2 607 000 eurų.

Paraiškas finansuoti įvairius projektus asociacijos gali teikti ir kitoms ministerijoms, kurios administruoja įvairių savo valdymo srities programų finansavimą. Ministerijos informacija apie finansuojamas programas skelbia savo tinklapiuose.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrų pavedamų valdymo sričių“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892.

Vidaus reikalų ministerija, administruodama Europos Sąjungos paramą, suteikia galimybes 2014–2020 metų laikotarpiu miesto vietos veiklos grupėms pretenduoti į Europos sąjungos finansinę paramą rengiant **vietos plėtros strategijas**. Vietos veiklos grupių **steigimasis miestuose** ir vietos plėtros strategijų rengimas – visiškai nauja, Vidaus reikalų ministerijos administruojama priemonė 2014–2020 metų laikotarpiu.

Pagal nustatytas taisykles¹⁹ pretenduoti į šią paramą gali **miesto** vietos veiklos grupės, sudarytos iš trijų šalių partnerių:

- ✿ bendruomeninių organizacijų ir (ar) kitų nevyriausybinų organizacijų;
- ✿ asocijuotų verslo struktūrų ir (ar) įmonių;
- ✿ savivaldybių tarybų.

Pažymėtina, kad miesto vietos veiklos grupė turėtų būti savanoriškai visų joje dalyvaujančių šalių bendru sutarimu įkurta asociacija, kuri turi būti atvira visiems miesto plėtros procesuose dalyvaujantiems subjektams. Nustatytos taisyklės suteikė galimybę sukurti tokią partnerystę, kuri būtų atvira, skaidri bei atskaitinga tos teritorijos gyventojams, taip padidinant Europos Sąjungos paramos panaudojimo efektyvumą.

Vietos plėtros strategija rengiama:

- ✿ savivaldybės centrui;
- ✿ miestui, kuriame gyvena nuo 6 tūkstančių iki 150 tūkstančių gyventojų;
- ✿ miesto daliai, kurioje gyvena nuo 6 tūkstančių iki 150 tūkstančių gyventojų;
- ✿ kelių miestų aglomeracijai, turinčiai savivaldybės centro statusą arba tenkinančių sąlygą, kad mieste ar miesto dalyje gyvena nuo 6 tūkstančių iki 150 tūkstančių gyventojų.

Svarbu, kad nebūtų keletas miesto vietos veiklos grupių, kurių veiklos teritorija visiškai ar iš dalies sutampa.

Pažymėtina, kad 5 didiesiems miestams vietos plėtros strategijos parengimas yra privaloma integruotos teritorijų vystymo programos dalis.

Integruotas teritorijų vystymo programos, suderinusi su ministerijomis ir regionų plėtros tarybomis pagal jų kompetenciją bei pritarus atitinkamo miesto savivaldybės tarybai, tvirtina Vidaus reikalų ministerija, kuri pagal Regioninės plėtros įstatymą yra atsakinga už nacionalinės regioninės politikos koordinavimą²⁰.

Šiuo metu skirtas 4 283 509 eurų finansavimas 4 didžiųjų miestų vietos veiklos grupių parengtoms vietos plėtros strategijoms (Šiaulių, Klaipėdos ir 2 Kauno

¹⁹ Vietos plėtros strategijų rengimo taisyklės, patvirtintos vidaus reikalų ministro 2015 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. 1V-36.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą“.

vietos veiklos grupių (Aleksoto ir Žaliakalnio) parengtoms vietos plėtros strategijoms) ir 8 450 040 eurų finansavimas 17 kitų miestų (Anykščių, Šilutės, Biržų, Garliavos, Jonavos, Kaišiadorių, Kupiškio, Mažeikių, Pagėgių, Pakruojo, Prienų, Rietavo, Švenčionių, Utenos, Varėnos, Visagino ir Zarasų) vietos plėtros strategijoms. Taip pat pritarta Vilniaus ir Panevėžio miestų vietos veiklos grupių parengtų vietos plėtros strategijų finansavimui (šie miestai jas privalo turėti kaip privalomą integruotos teritorijų vystymo programos dalį). Šioms vietos plėtros strategijoms planuojama skirti 1 689 677 Eur finansavimą.

Pagal vietos plėtros strategijas numatomi įgyvendinti projektai gali būti:

- ✿ psichosocialinės, sociokultūrinės paslaugos;
- ✿ pagalba namuose;
- ✿ savipagalbos užsiėmimai;
- ✿ darbas su socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis;
- ✿ bendruomeninė, kultūrinė, profesinė veikla;
- ✿ bendruomenės projektai;
- ✿ informacijos sklaida;
- ✿ tarpininkavimas teikiant socialines paslaugas;
- ✿ užimtumo skatinimas;
- ✿ neformalios verslumą skatinančios iniciatyvos;
- ✿ konsultacijos besikuriančiam verslui, individualią veiklą pradedantiems asmenims ir kt.

Dar 24 gerai parengtos miestų vietos plėtros strategijos, kurioms finansuoti pagal priemonę nepakako turimų lėšų, įtrauktos į rezervinį vietos plėtros strategijų sąrašą. Skirus papildomo finansavimo, strategijos iš šio sąrašo būtų perkeltos į finansuojamų strategijų sąrašą.

Iš visų parengtų ir atrankai pateiktų projektų, 11 miestų vietos plėtros strategijų, kurios pagal nustatytus plėtros strategijos naudos ir kokybės kriterijus²¹ nesurinko minimalaus balų skaičiaus, įtrauktos į siūlomų nefinansuoti vietos plėtros strategijų sąrašą.

Taigi, per Vidaus reikalų ministerijos administruojamą ES paramą vietos plėtros strategijų, kuriose **viena iš trijų šalių partnerių yra bendruomeninė organizacija**, finansavimui 2014–2020 metų laikotarpiu yra skirtas finansavimas 21 vietos plėtros strategijai, dėl 2 strategijų finansavimo bus priimtas sprendimas iki 2016 metų pabaigos, 24 strategijos įtrauktos į rezervinį vietos plėtros strategijų sąrašą, kurios būtų finansuojamos atsiradus papildomoms lėšoms, ir tik 11 strategijų pateko į nefinansuotinių sąrašą, kadangi jos neatitiko nustatytų kriterijų.

²¹ Vietos plėtros strategijų atrankos ir įgyvendinimo taisyklės, patvirtintos vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 1V-992.

Vietos plėtros strategijų rengimas miestuose – nauja priemonė, kuri sparčiai įsibėgėja, vietos veiklos grupės aktyviai bendradarbiauja tiek su Vidaus reikalų ministerija, tiek tarpusavyje. Visas patvirtintas strategijas, pagal jas numatytas vykdyti veiklas ir visą aktualią informaciją galima rasti interneto tinklapyje www.miestobendruomenes.lt

GYVENTOJAI GALI



Vienas pagrindinių vietos savivaldos principų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme, yra **savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus principas**. Šis principas reiškia, kad savivaldybės institucijos turi sudaryti savivaldybės gyventojams sąlygas tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus, organizuojant apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatina kitas pilietinės iniciatyvos formas. Gyventojai viešųjų reikalų tvarkyme gali dalyvauti ir kitais būdais: jungtis į politines partijas, asociacijas, rinktis į susirinkimus, teikti skundus ir kt.

DALYVAVIMAS VIEŠAJAME GYVENIME

Įgyvendindami savo teisę aktyviai dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus **gyventojai gali**:

...jungtis į politines partijas ir asociacijas

Politinės partijos steigėjais ir nariais gali būti Lietuvos Respublikos piliečiai, sulaukę 18 metų. Politinei partijai įsteigti būtina, kad ji Lietuvos Respublikoje turėtų ne mažiau kaip du tūkstančius steigėjų.

Asociacijos steigėjais gali būti 18 metų sulaukę veiksnius fiziniai asmenys ir (ar) juridiniai asmenys, sudarę asociacijos steigimo sutartį. Minimalus asociacijos steigėjų skaičius yra trys.

Politinių partijų ir asociacijų veiklą nustato Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas ir Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas.

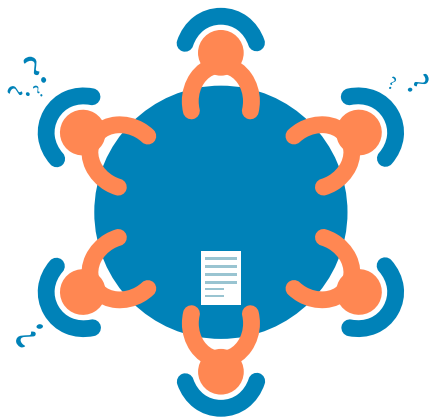
...pateikti peticijas

Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas nustato teisę ne jaunesniam kaip 16 metų Lietuvos Respublikos piliečiui ar užsieniečiui, nuolat gyvenančiam Lietuvos Respublikoje, arba jų grupei, rašytiniu arba elektroniniu būdu kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar savivaldybės institucijas su reikalavimais ar siūlymais spręsti klau-

simus dėl: 1) žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ar įgyvendinimo, 2) valstybės ir savivaldybės institucijų reformavimo, 3) kitus svarbius visuomenei, savivaldybėms ar valstybei klausimus, kai tam reikia priimti naują teisės aktą, pakeisti, papildyti ar pripažinti netekusiu galios galiojantį teisės aktą ir kai peticijų komisijos tokį kreipimąsi pripažįsta peticija.

...rinktis į susirinkimus

Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas nustato, kad sulaukę 18 metų veiksnius Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, užsieniečiai, turintys įstatymų nustatyta tvarka gautą leidimą nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje; Lietuvos Respublikoje registruoti ir veikiantys juridiniai asmenys gali organizuoti susirinkimus – taikius asmenų susibūrimus, skirtus jų pažiūroms ir nuomonei viešai laisvai reikšti ir asmenybės pilietinio aktyvumo raiškai visuomenėje ir valstybėje užtikrinti.



...tiesiogiai dalyvauti sprendimų projektų rengime ir svarstyme

Gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti savivaldybės tarybos posėdžiuose. Apie savivaldybės tarybos posėdžio laiką, svarstyti parengtus ir reglamento nustatyta tvarka įregistruotus klausimus kartu su sprendimų projektais meras, o kai jo nėra – mero pavaduotojas arba įgaliojimus iš 1/3 išrinktų tarybos narių gavęs tarybos narys ne vėliau kaip prieš 3

darbo dienas iki posėdžio pradžios reglamento nustatyta tvarka praneša visiems tarybos nariams, gyventojams ir seniūnaičiui, kai svarstomi klausimai yra susiję su jo atstovaujama gyvenamosios vietovės bendruomene, taip pat seniūniui ir vietos gyventojų apklausos iniciatyvinės grupės atstovui, kai svarstomi vietos gyventojų apklausos rezultatai ar klausimai dėl vietos gyventojų apklausai pateikto klausimo.

Gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti savivaldybės tarybos sudaromų komisijų darbe. Savivaldybės tarybos sudaromų komisijų nariais gali būti savivaldybės tarybos nariai, valstybės tarnautojai, ekspertai, gyvenamųjų vietovių bendruomenių ir bendruomeninių organizacijų atstovai, kiti savivaldybės bendruomenės nariai. Etikos komisijoje ir Antikorupcijos komisijoje seniūnaičiai arba seniūnaičiai ir visuomenės atstovai turi sudaryti ne mažiau kaip 1/3 komisijos narių.

Gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti savivaldybės tarybos komitetų darbe. Komitetų darbe patarimojo balso teise reglamento nustatyta tvarka gali da-

lyvauti visuomenės atstovai – seniūnaičiai, ekspertai, valstybės tarnautojai ir kiti suinteresuoti asmenys. Kai komiteto posėdyje svarstomas su valstybės, tarnybos ar komercine paslaptimi susijęs klausimas, komitetas gali nuspręsti jį nagrinėti uždarame posėdyje.

...dalyvauti apklausoje

Savivaldybė organizuoja apklausas dėl:

- viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymo klausimų, kuriuos savivaldybė sprendžia atlikdama savarankiškas funkcijas;
- administracinių vienetų ir gyvenamųjų vietovių steigimo ir panaikinimo, pavadinimų jiems suteikimo ir keitimo, jų teritorijų ribų ir centrų nustatymo ir keitimo.

Apklausų organizavimą nustato Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos teritorijos administracijos vienetų ir jų ribų įstatymas, Administracinių vienetų ir gyvenamųjų vietovių teritorijų ribų ir pavadinimų tvarkymo taisyklės²², Seniūnijų aptarnaujamų teritorijų ribų nustatymo ir keitimo, dokumentų pateikimo Lietuvos Respublikos adresų registro tvarkymo įstaigai tvarkos aprašas²³.

...pareikšti nuomonę dėl teritorijų planavimo, viešojo administravimo institucijų sprendimų

Visuomenės dalyvavimas ir konsultavimasis su ja numatytas Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme. Pagal šio įstatymo nuostatas teritorijų planavimo viešininimą užtikrina teritorijų planavimo organizatorius. Viešininimo procedūra apima informacijos visuomenei apie teritorijų planavimo pradžią ir planavimo tikslus pateikimą, visuomenės supažindinimą su parengtais teritorijų planavimo dokumentais, konsultavimąsi, pasiūlymų teikimą ir nagrinėjimą, viešą svarstymą. Informacija apie teritorijų planavimą skelbiama elektroninėje erdvėje, planavimo organizatorių buveinėse bei seniūnijų skelbimo lentose. Teritorijų planavimo dokumentų viešininimo procedūrų tvarką nustato Visuomenės informavimo, konsultavimo ir dalyvavimo priimant sprendimus dėl teritorijų planavimo nuostatai²⁴.

Konsultavimasis su visuomene numatytas ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme. Viešojo administravimo institucijos dėl administracinių

²² Administracinių vienetų ir gyvenamųjų vietovių teritorijų ribų ir pavadinimų tvarkymo taisyklė, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. 651.

²³ Seniūnijų aptarnaujamų teritorijų ribų nustatymo ir keitimo, dokumentų pateikimo Lietuvos Respublikos adresų registro tvarkymo įstaigai tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. 1V-561.

²⁴ Teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimu Nr. 1079.

sprendimų, susijusių su bendrais teisėtais visuomenės interesais, turi konsultuotis su visuomenės interesams tam tikroje srityje atstovaujančiomis organizacijomis (asociacijų, profesinių sąjungų, kitų nevyriausybinių organizacijų atstovais), o įstatymų numatytais atvejais – ir su gyventojais ar jų grupėmis. Konsultavimosi būdus (suinteresuotų asmenų sueigos, apklausos, viešai skelbti susirinkimai, atstovų kvietimai, kiti nuomonių išaiškinimo būdai) gali pasirinkti pati viešojo administravimo institucija. Informacija apie konsultavimosi būdą, jo dalyvius ir rezultatus skelbiama administracinio sprendimo projektą parengusios viešojo administravimo institucijos interneto svetainėje.

TEISIŲ BEI ĮSTATYMAIS SAUGOMŲ INTERESŲ GYNIMAS

Konstitucija ir įstatymai garantuoja asmeniui teisę kreiptis į teismą, kad pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymu saugomas interesas būtų apginti.

Be teisminės gynybos įstatymai numato ir administracinius (ikiteisminius) pažeistų teisių ginimo būdus. Gindami savo teises bei įstatymais saugomus interesus **gyventojai gali:**



... pateikti skundą, prašymą ar pranešimą viešojo administravimo institucijai

Skundai, prašymai ar pranešimai gali būti siunčiami paštu, elektroniniu paštu ar pateikiami tiesiogiai. Viešojo administravimo subjektas privalo organizuoti savo darbą taip, kad asmenys, norintys ar privalantys pateikti prašymą ar skundą asmeniškai, galėtų tai padaryti visą darbo dienos laiką. Be to viešojo administravimo subjektas privalo nustatyti ne mažiau kaip dvi papildomas prašymų ir skundų priėmimo valandas per savaitę prieš arba po viešojo administravimo subjekto darbo dienos laiko.

Skundo priėmimo faktas patvirtinamas dokumentu, kuris asmeniui įteikiamas arba siunčiamas paštu ar elektroniniu paštu.

Skundas – asmens rašytinis kreipimasis į viešojo administravimo instituciją, kuriame nurodoma, kad yra pažeistos jo teisės ar teisėti interesai, ir prašoma juos apginti.

Pranešimas – asmens rašytinis kreipimasis į viešojo administravimo instituciją, kuriame nurodoma, kad yra pažeistos kito asmens teisės ar teisėti interesai, ir prašoma juos apginti.

Prašymas – su asmens teisių ar teisėtų interesų pažeidimu nesusijęs asmens kreipimasis į viešojo administravimo instituciją prašant priimti administracinį sprendimą arba atlikti kitus teisės aktuose nustatytus veiksmus.

Asmenų skundai ir pranešimai (toliau – skundai) dėl viešojo administravimo subjektų (valstybės institucija ar įstaiga, savivaldybės institucija ar įstaiga, pareigūnas, valstybės tarnautojas, kitas valstybės ar savivaldybės subjektas, įgaliotas atlikti viešąjį administravimą) veiksmų, neveikimo ar administracinių sprendimų nagrinėjami Viešojo administravimo įstatyme nustatyta tvarka.

Nagrinėjant asmens skundą atliekama administracinė procedūra, kuri turi būti baigta per 20 darbo dienų ir pareiškėjas turi būti informuojamas apie priimtą sprendimą. Šį sprendimą asmuo turi teisę apskųsti savo pasirinkimu administracinių ginčų komisijai ar administraciniam teismui.

Jeigu viešojo administravimo subjektas neturi įgaliojimų priimti administracinės procedūros sprendimą dėl skunde išdėstyto klausimo, jis per 5 darbo dienas perduoda skundą kompetentingai institucijai ir apie tai praneša pareiškėjui. Jeigu paaiškėja, kad, pradėjus administracinę procedūrą, skundą tuo pačiu klausimu pradėjo nagrinėti ir teismas, administracinė procedūra sustabdoma, kol teismas išnagrinės skundą, ir apie tai pranešama asmeniui.

Skunde turi būti:

- asmens vardas, pavardė (ar pavadinimas, jei kreipiasi juridinis asmuo);
- adresas;
- skundas turi būti pasirašytas.

Skundai, kuriuose nėra šių duomenų, gali būti nenagrinėjami. Apie sprendimą nenagrinėti skundo pranešama asmeniui per 5 darbo dienas.

Skundai, pateikti elektroniniu paštu, turi būti pasirašyti elektroniniu parašu

Skundas nenagrinėjamas, jeigu tuo pačiu klausimu teismas jau yra priėmęs sprendimą arba tas pats viešojo administravimo subjektas yra priėmęs administracinės procedūros sprendimą ir asmuo nepateikia naujų faktinių duomenų, leidžiančių ginčyti viešojo administravimo subjekto priimtą administracinės procedūros sprendimą, taip pat jeigu nuo skunde nurodytų pažeidimų paaiškėjimo dienos iki skundo padavimo dienos yra praėję daugiau kaip 6 mėnesiai. Apie sprendimą nenagrinėti skundo pranešama asmeniui per 5 darbo dienas.

Kai asmens kreipimėsi į viešojo administravimo įstaigas išdėstoma asmens nuostata tam tikru klausimu, pranešama apie institucijos veiklos pagerėjimą ar trūkumus ir pateikiami pasiūlymai, kaip juos ištaisyti, informuojama apie valstybės tarnautojų piktnaudžiavimą ar neteisėtus veiksmus, nesusijusius su konkretaus asmens teisėtų interesų ir teisių pažeidimu, atkreipiamas dėmesys į tam tikrą padėtį, tokie kreipimaisi nagrinėjami pagal Vyriausybės nustatytą tvarką²⁵.

Prašymai gali būti pateikiami žodžiu arba raštu.

Prašymai žodžiu gali būti pateikiami prašymą teikiančiajam ir jį aptarnaujančiam valstybės tarnautojui suprantama kalba. Jeigu asmuo nemoka valstybinės kalbos, o institucijoje nėra valstybės tarnautojo, suprantančio kalbą, kurią asmuo kreipiasi, turi dalyvauti vertėjas. Paprastai vertėją pakviečia asmuo, kuris kreipiasi į instituciją.

Prašymai raštu turi būti:

- parašyti valstybine kalba arba turėti įstatymų nustatyta tvarka patvirtintą vertimą į valstybinę kalbą;
- parašyti įskaitomai;
- turi būti nurodytas asmens vardas ir pavardė arba pavadinimas ir adresas arba kiti kontaktiniai duomenys, pagal kuriuos asmuo pageidauja gauti atsakymą;
- prašymai atsiųsti institucijai elektroniniais ryšiais, turi būti pasirašyti saugiu elektroniniu parašu. Asmuo, prašymą teikiantis institucijai elektroniniu paštu, turi jį išsiųsti oficialiu institucijos elektroninio pašto adresu, kuris nurodytas institucijos interneto svetainės pradžios tinklalapyje.



Prašymai turi būti išnagrinėjami per 20 darbo dienų nuo prašymo užregistravimo institucijoje.

Jeigu prašymui išnagrinėti būtina papildoma informacija, kurią privalo pateikti prašymą atsiuntęs asmuo, per 5 darbo dienas nuo prašymo užregistravimo institucija kreipiasi į asmenį raštu, prašydama pateikti papildomą informaciją. Iki bus pateikta papildoma informacija

²⁵ Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875.

prašymo nagrinėjimas stabdomas. Kai per institucijos nustatytą terminą papildoma informacija negaunama, prašymas nenagrinėjamas, dokumentų originalai gražinami asmeniui ir nurodoma gražinimo priežastis. Asmeniui dar kartą pateikus prašymą su būtina papildoma informacija, toks prašymas nelaikomas teikiamu pakartotinai.

Prašymas, su kuriuo tas pats asmuo per vienus metus kreipiasi į instituciją tuo pačiu klausimu, kurį institucija jau išnagrinėjo ir pateikė atsakymą, arba jeigu paaiškėja, kad tuo pačiu klausimu sprendimą yra priėmęs teismas, **pakartotinai nenagrinėjamas**, jeigu nenurodomos naujos aplinkybės, sudarančios prašymo pagrindą, ar nepateikiami papildomi argumentai, leidžiantys abejoti ankstesnio atsakymo pagrįstumu. Tokiu atveju institucija per 5 darbo dienas praneša asmeniui nenagrinėjimo priežastis.

Jeigu institucija, kuriai pateiktas prašymas, negaliota spręsti jame išdėstytų klausimų, ji per 5 darbo dienas išsiunčia prašymą kompetentingai institucijai, kartu praneša apie tai prašymą pateikusiam asmeniui.

Jeigu prašymas grindžiamas akivaizdžiai tikrovės neatitinkančiais faktais arba prašymo turinys nekonkretus ir nesuprantamas, **prašymo nagrinėjimas nutraukiamas** ir apie tai praneša asmeniui.

Neįskaitomi arba nevalstybine kalba parašyti ir neišversti prašymai per 5 darbo dienas gražinami asmeniui ir nurodoma gražinimo priežastis.

Prašymai, kuriuose nenurodyti vardas ir pavardė (pavadinimas) ir adresas, nenagrinėjami. Per 5 darbo dienas asmeniui išsiunčiama informacija apie prašymo nenagrinėjimo priežastis, išskyrus atvejus, kai prašyme jokių asmens kontaktinių duomenų nenurodyta.

... pateikti skundą Seimo kontrolieriui

Seimo kontrolieriai gina žmogaus teisę į gerą viešąjį administravimą, užtikrinantį žmogaus teises ir laisves, prižiūri, ar valdžios įstaigos vykdo pareigą tinkamai tarnauti žmonėms. Seimo kontrolierių veiklos teisinius pagrindus ir įgaliojimus nustato Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas. Kreiptis į Seimo kontrolierių gali fiziniai ar juridiniai asmenys pateikdami skundą **dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo**.

Skundas turi būti ištirtas ir pareiškėjui atsakyta per 3 mėnesius nuo skundo gavimo dienos, išskyrus atvejus, kai dėl skunde nurodytų aplinkybių sudėtingumo, informacijos gausos ar skundžiamų veiksmų tęstinio pobūdžio būtina skundo tyrimą pratęsti.

... pateikti skundą administracinių ginčų komisijai

Bendrą ikiteisminę skundų (prašymų) dėl priimtų individualių administracinių aktų ar valstybės tarnautojų veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje nagrinėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymas.

Asmenų skundus dėl savivaldybių viešojo administravimo institucijų priimtų individualių administracinių aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių institucijų atsisakymo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo nagrinėja savivaldybės visuomeninė administracinių ginčų komisija.

Administracinių ginčų komisijai paduoti skundai (prašymai) turi būti išnagrinėti ir sprendimai dėl jų priimti ne vėliau kaip per 14 dienų nuo jų gavimo.

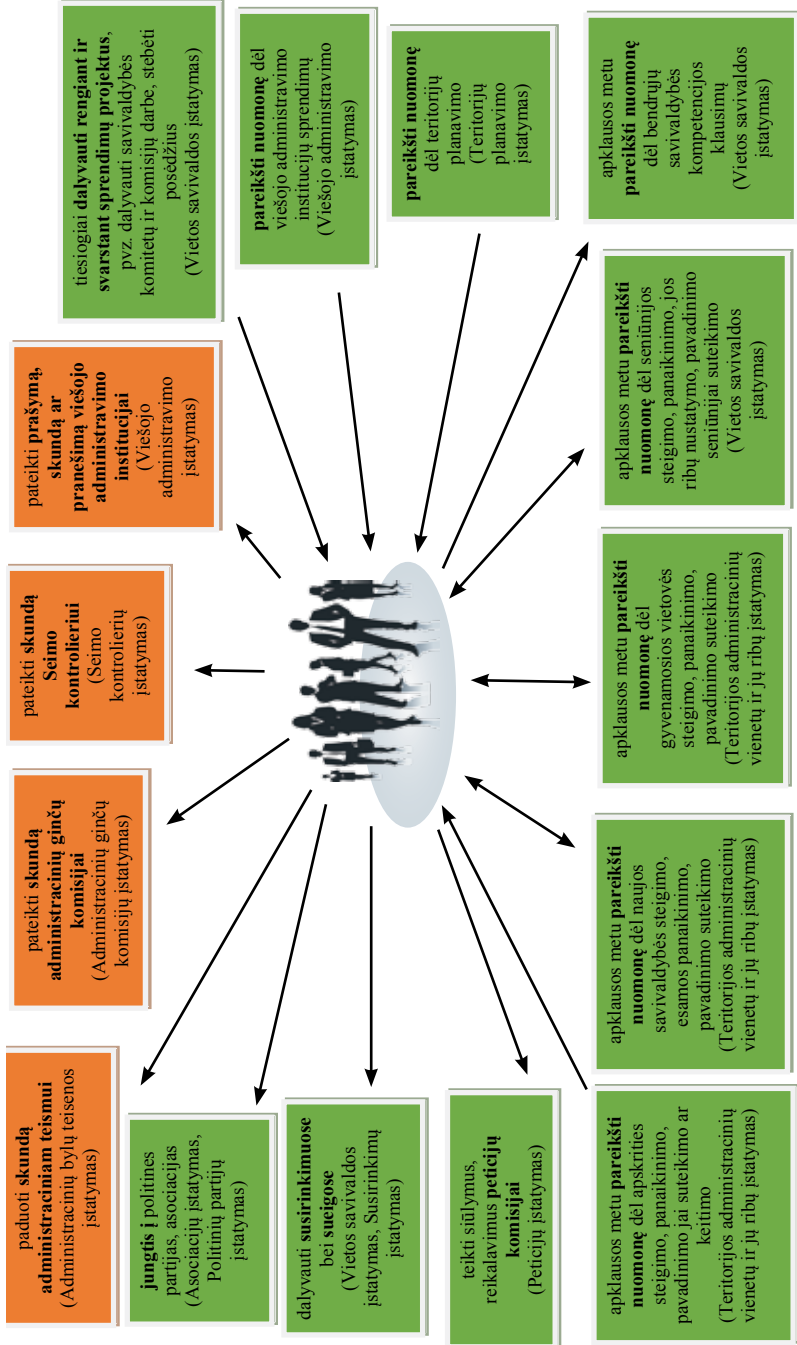
Savivaldybės visuomeninė administracinių ginčų komisija nagrinėja asmenų skundus dėl savivaldybių viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo.

Vyriausioji administracinių ginčų komisija nagrinėja skundus (prašymus) dėl centrinių valstybinio administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat dėl minėtų subjektų atsisakymo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo.

Administracinių ginčų komisijai paduoti skundai (prašymai) turi būti išnagrinėti ir sprendimai dėl jų priimti ne vėliau kaip per 14 dienų nuo jų gavimo; prireikus skundo nagrinėjimo terminas gali būti pratęstas dar 14 dienų.

Administracinių ginčų komisijos sprendimas per 20 dienų nuo jo gavimo dienos gali būti apskųstas administraciniam teismui.

GYVENTOJAI GALI



→ iniciatyvos teisė; ■ siūloma, teikiama nuomonė; ■ skundžiama, reikalaujama

UŽ SAUGIĄ LIETUVĄ



Per Lietuvos miestus ir kaimus keliauja Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inicijuota nacionalinė socialinė kampanija „Už saugią Lietuvą“, kviečianti visus susitelkti ir padėti sunkumus išgyvenantiems žmonėms. 2016 m. balandžio mėnesį startavusi kampanija ragina šalies žmones įsitraukti į kovą su

smurtu,
priklausomybėmis,
savižudybėmis,
skatina globoti bei įsivaikinti.



Skandžios socialinės problemos, sunki emocinė situacija nėra tik atsakingų institucijų, socialinių darbuotojų, medikų reikalas. Tai – mūsų visų rūpestis, nes liečia artimus žmones – gimines, draugus, kaimynus, kolegas. Matydami juos ištikusius sunkumus negalime laukti, kol problemą išspręs atsakingos institucijos – dažnai tai vyksta per lėtai, per vėlai, neefektyviai. Tačiau bendromis žmonių pastangomis ir aktyviais veiksmais galime sulaukti reikšmingų pokyčių.

Prie kampanijos jau prisijungė visos 60 šalies savivaldybių, nevyriausybinių organizacijos, verslo įmonės, įvairios institucijos, diplomatinės atstovybės, šalies žiniasklaida. Nedvejodami kampanijos ambasadoriais sutiko tapti muzikantai, žurnalistai, laidų vedėjai, kiti garsūs Lietuvos žmonės.

PATIRI SMURTĄ IR PATYČIAS?



Kiekvienas žmogus gali tapti smurtinio elgesio (patyčių, gąsdinimo, jėgos naudojimo) auka savo kasdieniame gyvenime: tiek darbe, tiek mokymosi įstaigoje, tiek gatvėje, tiek viešajame transporte ir t.t.

Smurtas visuomenėje yra tyčinė fizinė, psichologinė, seksualinė prievarta, kurią patiria asmuo, dalyvaudamas visuomeniniame gyvenime. **Smurtas šeimoje** – tai tyčiniai fiziniai, psichologiniai, lytiniai, ekonominiai vieno šeimos nario veiksmai prieš kitą šeimos narį. **Patyčios** taip pat viena iš smurto formų. Patyčios gali būti ne mažiau žalingos nei sunkus smurtas.

Smurtas nepriklauso nuo socialinės padėties, religijos ar etninės kilmės, lyties, seksualinės orientacijos, negalios ar kt.

SMURTAS

Ką daryti, jei patiriate smurtą?

Pirmasis žingsnis – atpažinkite smurtą.

Jei savo kasdieniame gyvenime atpažįstate vieną iš šių smurto rūšių:

- **fizinį smurtą.** Tai yra pavojingas poveikis kito žmogaus organizmui prieš jo valią, kurio veiksmų pobūdis gali būti įvairus: smūgiai, mušimas, žalojimas ir kitoks poveikis žmogaus kūnui, panaudojant fizinę jėgą arba kitus daiktus ir t. t.;
- **seksualinį smurtą.** Tai seksualinio apsisprendimo laisvės ir (ar) neliečiamumo, garbės ir orumo pažeidimas, pasireiškiantis išžaginimu, seksualiniu prievartavimu, privertimu lytiškai santykiuoti, seksualiniu priekabiavimu ir t. t.;
- **psichologinį (emocinį) smurtą.** Tai žmogaus niekinimas, keiksnojimas nencenzūriniais žodžiais, žodinė agresija, baimės jausmo sukėlimas, grasinimai sužaloti asmenį arba artimuosius, nuolatinės įtampos, stresų sukėlimas, vertimas jaustis kaltam, nors tam nėra objektyvaus pagrindo;
- **ekonominį smurtą.** Tai neleidimas ar trukdymas susirasti darbą, siekti išsilavinimo, nedavimas pinigų net būtinausioms išlaidoms, uždirbtų pinigų atėmimas ir pan. Ekonominė prievarta dažniausiai glaudžiai susijusi su fiziniu ir seksualiniu smurtu.

Antrasis žingsnis – kreipkitės profesionalios pagalbos į policiją, Specializuotą pagalbos centrą (SPC), krizių centrus, medicinos įstaigą, psichologą.

Jei pastebite smurtą

Pažįstate ką nors, kas patiria fizinį, seksualinį, emocinį ar ekonominį smurtą, ar pastebėjote smurto apraiškų, nelikite abejingi, padėkite žmogui rasti profesio-

onalią pagalbą, nukreipkite arba kartu su juo kreipkitės į policiją, SPC, medicinos įstaigą, psichologą, teisininką, kurie suteiks visą reikalingą pagalbą.

PATYČIOS

Kaip suprasti, koks elgesys jau yra patyčios?

Pirmasis žingsnis – atpažinkite šią smurto formą.

Patyčios – tai realią arba numanomą psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, siekiant įžeisti, įskaudinti kitą žmogų. Toks tyčinis elgesys apima pravardžiavimą, erzinimą, stumdymą ir (ar) mušimą, pinigų ar kitų daiktų atiminėjimą, apkalbinėjimą, ignoravimą, gąsdinimą, pikty, erzinančių trumpųjų žinučių ar elektroninių laiškų siuntinėjimą.

Dažniausia Lietuvoje patyčias patiria paaugliai.

Kartais patyčios gali atrodyti panašios į draugų pajuokavimus. Tačiau tai skirtingi dalykai. Kai juokaujama, linksma ir smagu būna abiem, o tyčiojantis – tik tam, kas šaiposi. Asmuo ir ypač vaikas, kuris patiria patyčias, jaučiasi labai įskaudintas, nors ir nėra dėl to kaltas. Tad patiriant patyčias ar pastebėjus jas, labai svarbu imtis atitinkamų veiksmų.

Antrasis žingsnis – pasirinkite priemonės ar veiksmus, galinčius padėti sustabdyti patyčias.

Jei patiriate patyčias:

- aiškiai, nedviprasmiškai pasakykite, kad Jums toks elgesys nepatinka;
- pasitraukite iš patyčių situacijos, jei turite tokią galimybę;
- venkite būti vienas tose vietose, kuriose dažnai lankosi skriaudėjai;
- nesipriešinkite skriaudėjams (nepulkite muštis). Toks elgesys gali pabloginti situaciją;
- informuokite ir prašykite kitų pagalbos.
- Jei stebite patyčias:
 - parodykite nepritarimą patyčioms. Neįsitraukite į patyčias, jei pastebėjote jas vykstant;
 - būkite pavyzdžiu kitiems – bendraukite nesityčiodamas, užstokite tą, iš kurio tyčiojamas;
 - informuokite ir prašykite kitų pagalbos, jei nedrąsu pačiam įsikišti, o patyčios nesiliauja;
 - būkite draugiškas su patyčias patiriančiu asmeniu. Palaikymas ir draugiškumas yra labai svarbus ir reikalingas.

Trečiasis žingsnis – jei patiriate ar stebite patyčias, kreipkitės arba nukreipkite pagalbos į organizacijas, kurios gali išklaudyti ir palaikyti.

NORI IŠSIVADUOTI NUO PRIKLAUSOMYBIŲ?



Priklausomybės – tai ligos, sukeltos alkoholio, kvaišalų, nikotino, azartinių lošimų. Priklausomybės atsiradimą lemia biologiniai, psichologiniai ir socialiniai veiksniai, dėl kurių poveikio atsiranda priklausomybės sindromas.

Kada reikėtų įtarti priklausomybę?

Priklausomybę reikėtų įtarti, kai dėl žalingų medžiagų vartojimo asmuo patiria padarinius sveikatai, tarpasmeniniams santykiams, socialiniai padėčiai.

Dažnai asmenys nepajėgia adekvačiai ir kritiškai įvertinti savo priklausomybės laipsnio ir grėsmės gerovei, todėl svarbu, kad šeimos nariai ir bendradarbiai tinkamai reaguotų, paskatintų ieškoti išeities.

Kada nustatoma priklausomybė?

Priklausomybė diagnozuojama, jeigu asmuo per paskutinius metus patiria bent 3 iš šių požymių:

- stiprų norą vartoti psichiką veikiančią medžiagą;
- jam sunku valdyti vartojimo pradžią, pabaigą arba intensyvumą;
- fiziologinės abstinencijos būseną; ji pasireiškia abstinencijos sindromu arba tos pačios žalingos medžiagos vartojimu, norint palengvinti abstinencijos simptomus arba jų išvengti;
- padidėjusią toleranciją medžiagai, rodančiai, kad organizmas prisitaikė prie medžiagos, o vis didesnės žalingų medžiagų dozės reikalingos tam, kad būtų pasiektas trokštamas poveikis. Asmenys, priklausomi nuo alkoholio, raminamųjų ar kvaišalų, gali vartoti tokias dideles paros dozes, kurios sunkiai apnuodytų arba sukeltų mirtį asmenims be priklausomybės;
- asmuo visiškai nesidomi kitais pomėgiais ar interesais; daug laiko skiria medžiagai gauti, vartoti arba atsigauti nuo jos poveikio;
- asmuo medžiagą vartoja nepaisydamas akivaizdžiai žalingų padarinių, pvz., kepenų pažeidimo, depresijos būsenos po stiprių išgertuvių.

Priklausomybės gydymas

Priklausomybėms būdingi atkryčiai. Jie gana dėsningi. Svarbu nelaikyti jų nesėkme, o koreguoti pagalbos planą.

Svarbiausia – suvokti, kad pagalbos reikia. Padėti tai suprasti asmeniui gali ir draugai, artimieji, kolegos.

Pirmasis žingsnis – gydytojo psichiatro konsultacija. Jos metu įvertinama paciento būklė ir nustatoma diagnozė.

Antras žingsnis – detoksikacija. Kai kada medžiagos vartojimo nutraukimas gali sukelti ūmius ir net gyvybei grėsmingus simptomus. Todėl ūmiems reiškiniams slopinti reikalingi medikamentai. Galima gydyti ambulatoriškai (psichikos sveikatos centruose) arba stacionariuose skyriuose (psichiatrijos ligoninėse, priklausomybės ligų centruose). Paprastai abstinencijos gydymas užtrunka 5–20 dienų.

Trečias žingsnis – gydymo planas ir gydymas. Sėkmingo gydymo tikimybė didėja, jei pacientas pradeda geriau suvokti savo priklausomybės simptomus ir susirgimo eigos dėsningumus, jei jis dalyvauja grupiniuose psichiatro (psichologo, socialinio darbuotojo) susitikimuose, jei į gydymą įtraukiami šeimos nariai, jei pakankamai ilgai išlaikomas nuolatinis kontaktas su specialistais. Medicinos pagalbą šalyje teikia savivaldybių psichikos sveikatos centruose dirbantys gydytojai psichiatrai, psichologai, socialiniai darbuotojai, priklausomybės ligų centrų specialistai didžiuosiuose miestuose.

Ketvirtas žingsnis – psichologinė ir socialinė rehabilitacija. Jei nėra tolesnio gydymo plano ir saugios aplinkos, priklausomybė per keletą dienų ar savaitių vėl pasireiškia atkryčiu. Ypač svarbu, kad rehabilitacijos metu asmenį palaikytų artimieji, kolegos, draugai.

Minimali gydymo trukmė – ne mažiau kaip 3 mėnesiai, nes tokio laiko reikia, kad būtų pasiekti elgsenos pokyčiai. Vieniems priklausomiems asmenims pavyksta išsiugdyti ir įtvirtinti naujus įpročius per keletą mėnesių ar metus, kitiems reikalingas nuolatinis kontaktas su paramos šaltiniu.

Atkryčių tikimybė mažėja įsitraukus į pagalbos sau grupių veiklą (pvz., „anoniminių alkoholikų“, „anoniminių narkomanų“), kurios yra nemokamos, padeda išlaikyti elgesio pokyčius ir suteikia saugią aplinką. Esant nepalankiai aplinkai namie, tikslinga ilgalaikė psichologinė ir socialinė pagalba rehabilitacijos centruose, kurie siūlo apgyvendinimą iki 8–14 mėnesių.

IEŠKAI EMOCINĖS PARAMOS?



Daugumą suicidinių ketinimų turinčių žmonių drasko prieštaringi jausmai: noras gyventi ir pasiryžimas mirti. Nebemato kitų galimybių. Savižudybė yra impulsyvus veiksmas. Tačiau jeigu, kilus tokiam impulsui, šalia yra žmogus, pasiruošęs padėti, savižudybės galima išvengti.

Žinant rizikos veiksnius ir pavojaus ženklus, galima padėti esančiam krizėje, turinčiam minčių apie savižudybę ar ketinančiam nusižudyti žmogui.

Savižudybės pavojaus ženklai

- ✿ Apie didelę savižudybės riziką įspėja toks asmens elgesys:
- ✿ dažnai kalba apie mirtį ir norą numirti, savižudybę;
- ✿ domisi savižudybės būdais;
- ✿ kalba apie beviltiškumo ir beprasmiškumo jausmus;
- ✿ kalba apie nepakeliamą skausmą ir negalėjamą ilgiau to iškęsti;
- ✿ kalba apie tai, kad jis yra našta kitiems;
- ✿ daugiau vartoja alkoholio ar narkotikų;
- ✿ išgyvena didelį nerimą, susijaudinimą ar neatsargumo būseną;
- ✿ pasikeičia miego ir mitybos įpročiai;
- ✿ atsiriboja nuo aplinkinių ir jaučiasi vienišas;
- ✿ demonstruoja pyktį arba kalba apie kerštą;
- ✿ ryškiai svyruoja nuotaika.

Ką daryti, jeigu nujaučiate, kad Jums artimas asmuo ketina nusizudyti?

Ketinantys nusizudyti žmonės patys paprastai neieško pagalbos, be to, dažniausiai vengia kreiptis į specialistus. Jūsų pastangos gali išgelbėti gyvybę.

Visada dėmesingai išklauskite:

- ✿ atvirai klauskite asmens, kas jį kamuoja, visaip bandykite jį prakalbinti;
- ✿ jei kenčiantis asmuo išsipasakoja artimam žmogui, prireikus nevengtų ir specialisto pagalbos;
- ✿ jeigu Jūsų draugas ar giminaitis prislėgtas, nebijokite tiesiai jo paklausti, ar kartais neketina nusizudyti, o gal jau pasirinko ir būdą
- ✿ nemėginkite įkalbinėti nesizudyti. Verčiau leiskite žmogui suprasti, kad juo rūpinatės ir jį suprantate, kad jis nėra vienišas, o noras nusizudyti – laikinas, nes depresiją galima pagydyti, o problemas – išspręsti. Venkite pasakymų: „yra dėl ko gyventi“ arba „taip pakenksi savo šeimai“;
- ✿ nepalaidami raginkite nedelsiant kreiptis į gydytoją, psichologą arba psichikos sveikatos priežiūros darbuotoją, padėkite nuvykti. Ištikus krizei, nuvežkite ligonį į Psichikos sveikatos centrą ar Psichiatrijos ligoninės Priėmimo skyrių;
- ✿ nepalikite žmogaus vieno, kol nebus suteikta pagalba. Pasirūpinkite, kad po ranka nebūtų daiktų, kuriuos jis galėtų panaudoti kaip savižudybės įrankį;
- ✿ jeigu neįmanoma greitai pasiekti psichiatrijos įstaigos ar gauti psichologinės pagalbos, kreipkitės į artimiausią ligoninę ar polikliniką, skambinkite bendruoju pagalbos telefonu 112.

KUR IEŠKOTI PAGALBOS

Pavadinimas	Telefono numeris	Daugiau informacijos
Emocinė pagalba vaikams „Vaikų linija“	116 111 <i>Darbo laikas:</i> 11.00–21.00 (I–VII)	www.vaikulinija.lt
Emocinė pagalba jaunimui „Jaunimo linija“	8 800 28 888 <i>Darbo laikas: visą parą.</i>	www.jaunimolinija.lt
Skubi policijos pagalba dėl smurto šeimoje „Policija“	112 <i>Darbo laikas: visą parą.</i>	artimas.smurtas@policija.lt www.epolicija.lt
Skubi anoniminė psichologinė pagalba suaugusiems „Vilties linija“	116 123 <i>Darbo laikas: visą parą.</i>	vilties.linija@gmail.com
Emocinė pagalba ir parama moterims „Moters pagalba moteriai“	8 800 66 366 <i>Darbo laikas: visą parą.</i>	pagalba@moteriai.lt
Skubi anoniminė psichologinė pagalba „Krizių įveikimo centras“	8 640 51 555 <i>Darbo laikas:</i> 16.00–20.00 (I–V) 12.00–16.00 (VI).	info@krizesiveikimas.lt
Nevyriausybinių moterų organizacija „Moterų informacijos centras“	85 262 9003 <i>Darbo laikas:</i> 8.00–17.00 (I–V)	mic@lygus.lt
Visuomenės psichikos sveikatos priežiūra „Valstybinis psichikos sveikatos centras“	85 267 1811 <i>Darbo laikas:</i> 8.00–17.00 (I–IV) 8.00–15.45 (V)	info@vpssc.lt
Pagalba nusižudžius artimajam Asociacija „Artimiems“	–	laukiam@artimiems.lt
Konsultacija alkoholizmo ir narkomanijos klausimais „Krizių prevencijų centras“	–	info@prevencija.lt
Konsultacija vaikų globos klausimais „Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba“	85 243 1164 <i>Darbo laikas:</i> 8.00–17.00 (I–IV) 8.00–15.45 (V)	akvile.bumblyte@vaikoteises.lt

NORI GLOBOTI ARBA ĮVAIKINTI?



Įvaikinant prarandamos visos biologinių tėvų teisės vaiko atžvilgiu. Jis negali būti atšauktas ar panaikintas, o laikinos ar nuolatinės globos metu vaikas nepraranda ryšio su savo biologiniais tėvais.

Šeimoje ar šeimynoje globojamam vaikui yra mokama mėnesinė globos išmoka, kuri įvaikintam vaikui nėra mokama.

Jeigu norite globoti ar įvaikinti vaiką, pirmiausia kreipkitės į Jūsų gyvenamosios vietos Vaiko teisių apsaugos skyrių. Čia Jus konsultuos, padės surinkti reikiamus dokumentus ir įvertins, ar Jūs galite tęsti globos ar įvaikinimo procedūrą. **Šis etapas užtruks ne ilgiau nei 1 mėnesį.**

Globa

Nusprendę globoti vaiką, Jūs turėsite galimybę dalyvauti įdomiuose mokyklose, kurie truks ne ilgiau nei 4 mėnesius ir vyks Jūsų gyvenamosios vietos savivaldybėje. Šie mokymai yra nemokami. Juos išklačius bus įvertintas Jūsų pasirngimas globoti ar įvaikinti vaiką.

Jūsų susitikimas su vaiku. **Ar žinojote, kad ne Jums parenkamas vaikas, o Jūs parenkami vaikui, atsižvelgiant į vaiko interesus ir Jūsų lūkesčius.** Atsiradus abipusiam ryšiui, nustatoma globa.

Sveikiname, Jūsų šeima tapo gausesnė!

Įvaikinimas

Pirmieji įvaikinimo žingsniai yra tie patys kaip ir globos.

Jūs būsite įrašomi į norinčiųjų įvaikinti sąrašą. Atsižvelgiant į vaiko interesus ir Jūsų lūkesčius, Jums bus parenkamas vaikas. Pirmasis susitikimas.

Jūsų kreipimasis į teismą dėl įvaikinimo. Paprastai sprendimas dėl įvaikinimo priimamas ne vėliau kaip per 2 mėnesius.

Sveikiname tapus mama ir tėčiu!

Draugystė ir svečiavimasis

Jeigu norite prisidėti kuriant Lietuvą be globos namų, galite savanoriauti globos įstaigoje ar priimti svečiuotis vaiką.

Vaikui itin svarbu draugystė ir palaikymas. Turiningai praleiskite kartu su vaiku savaitgalius, atostogas, pasidalykite su juo savo laisvalaikiu ir pomėgiais. Užmegzkite artimą ryšį – vaikui svarbu, kad jis kažkam rūpi. Tai skatina vaiko pasitikėjimą kitais ir savimi, ugdo atsakomybės jausmą.

Svečiuotis priimti galima ne jaunesnius nei 5 metų vaikus.

Globos namuose augantys vaikai gali būti išleidžiami svečiuotis šeimose savaitgaliais, švenčių ar atostogų dienomis ar kt. Dėl galimybės priimti svečiuotis vaiką kreipkitės į savo gyvenamosios vietos savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyrių.

Savanorystė globos įstaigoje

Tai dalyvavimas globos įstaigos veikloje, o svarbiausia – **suaugusiojo ir vaikų draugystė, kuri gali praturtinti vaikų gyvenimą.**

Savanorišką veiklą organizuoja ir galutinį sprendimą dėl Jūsų tinkamumo priima globos įstaiga. Todėl nusprendęs savanoriauti, Jūs galite kreiptis tiesiogiai į pasirinktą globos įstaigą, pasiūlydami savo pagalbą.

Šeimyna

Norėdami rūpintis tėvų globos netekusiais vaikais, taip pat galite įsteigti šeimyną.

Šeimyna – tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kuris **šėimos aplinkoje globoja šešis ir daugiau vaikų.** Bendras vaikų skaičius šeimynoje su savais vaikais – ne daugiau kaip dvylika. Dėl šeimynos steigimo Jus konsultuos Vaiko teisių apsaugos skyrius.

Daugiau informacijos apie nacionalinę kampaniją „Už saugią Lietuvą“ – interneto puslapyje uzsaugialietuva.lt ir „Facebook“ paskyroje. Čia galima rasti gerųjų pavyzdžių ir patiems su visa Lietuva pasidalinti savo idėjomis, atliktais darbais. Jie taps įkvepiančiais pavyzdžiais žmonėms, bendruomenėms ir organizacijoms, paskatins prisijungti ir kitus.

Kampanijos tinklapyje uzsaugialietuva.lt registruojami pavyzdžiai pasakoja, kaip gerosios iniciatyvos keičia šimtų žmonių gyvenimus. Čia svarbiausia – asmeninis kiekvieno apsisprendimas nelikti abejingam.

(Parenpta pagal Prezidento kanceliarijos pateiktą informaciją)

SAUGI KAIMYNYSTĖ – SAUGI VISUOMENĖ



Dar iki 2000 metų, kuomet pradėjo oficialiai steigti vietos bendruomeninės organizacijos, 1997 metais šalyje pradėjo steigti **saugios kaimynystės grupės**. Tuomet pradėta judėjimo „Stabdyk nusikalstamumą“ veikla, kurios vienas iš tikslų buvo siekiant užtikrinti gyventojams saugią kaimynystę organizuoti saugios kaimynystės grupes ir aiškinti gyventojams gyvenamųjų namų ir butų apsaugos įrangos būtinumą.

Lietuvos saugios kaimynystės judėjimas prasidėjo policijos iniciatyva. Šis judėjimas yra grindžiamas policijos, savivaldybės bei pačios bendruomenės bendradarbiavimu. Kadangi nėra teisinio šios veiklos reglamentavimo, ji vykdoma bendradarbiaujančių šalių iniciatyva, remiantis Lietuvos arba kitų valstybių gerąja praktika, laikantis pagrindinių principų: bendruomenės įtraukimo į visuomenės saugumo veiklą bei glaudžios bendruomenės, policijos bei savivaldybės sąveikos.



Policijos departamento duomenimis, prasidėjus šiam judėjimui 1997 metais susikūrė 40 saugios kaimynystės grupių, 2015 m. Lietuvoje veikė 1 878, o 2016 metais – jau 2 224 saugios kaimynystės grupės.

Veikiančios saugios kaimynystės grupės neturi jokio griežtai apibrėžto teisinio statuso, t. y. siekiant suburti tokią grupę ir sudaryti bendradarbiavimo sutartį su policija ir savivaldybe **nebūtinai** teritorijos gyventojų aktyvo susirinkimas, veiklos įstatai bei valdymo organai, ir grupės registravimas Juridinių asmenų registre. Paprastai saugios kaimynystės sutartis, jei tokia pasirašoma, nesukelia jokių esminių teisinių pasekmių nė vienai sutarties šaliai, o pats susitarimas yra gana neformalus ir grindžiamas **geranoriškumo** principu.

Saugios kaimynystės grupių veikla – tai nusikaltimų prevencijos schema, pagal kurią konkrečios bendruomenės nariai sutaria kartu prižiūrėti, stebėti vienas kito nuosavybę, patruliuoti gatvėse ir pranešinėti apie įtartinus įvykius policijai. Saugios kaimynystės tikslas apima bendruomenės narių švietimą saugumo klau-

simais ir veiklas, skirtas saugumui bendruomenės gyvenamojoje teritorijoje užtikrinti. Gyventojai dalyvauja šioje veikloje savanoriškai, saugodami save ir savo kaimynus bei pasirengę skirti savo laiką ir pastangas bendram interesui – saugumui – užtikrinti.



Territorija stebima ir saugoma

Saugi kaimynystė grindžiama ne tik bendruomenės partneryste su policija, bet ir glaudžių ryšių tarp bendruomenės narių puoselėjimu ir palaikymu.

Jau minėta Vilniaus Balsių bendruomenė įgyvendina saugios kaimynystės projektą „Saugūs Balsiai“. Vykdydama šį projektą Balsių bendruomenė sudarė sutartį su Ekskomisarų saugos tarnyba. Šios tarnybos ekipažas pastoviai patruliuoja Balsių mikrorajone, todėl labai operatyviai – per 1-2 minutes gali reaguoti į kvietimus ar pranešimus apie įvykį. Budintis Ekskomisarų saugos tarnybos ekipažas patruliuodamas reaguoja į galimus pažeidimus, triukšmą, neramumus viešuose vietose. Švenčių ir renginių metu su Ekskomisarų saugos tarnyba patruliuoja ir palaiko viešąją tvarką Balsių mikrorajone ir parke. Balsių gyventojams sudarius sutartis taip pat gali būti teikiamos paslaugos užvedant automobilį, ištraukiant įklampusį automobilį, partempiant sugedusį automobilį, esant poreikiui parvairuojant automobilį; vėlyvu metu pavežėjant nuo autobusų stotelės vaikus ar kitus pagalbos reikalingus asmenis (pensininkus, turinčius sveikatos sutrikimų); reaguojant atsitikus nelaimingam įvykiui (buitinių avarijų atveju, užsitrenkus durims, nuvirtus medžiui ir kt.).

Labai aktyviai veikia ir saugios kaimynystės programą propaguoja Šiaulių miesto asociacija „Savanoriški saugos būriai“. 2009 metais 7 steigėjų įkurta organizacija šiuo metu turi 198 narius, iš kurių 18 yra policijos rėmėjai. Asociacijos nariai yra įvairaus amžiaus ir įvairių profesijų atstovai (medikai, ugniagesiai, mokytojai, buvę policijos pareigūnai ir kt.).

Nuo veiklos pradžios organizacija plėtoja 3 veiklos kryptis:

- viešosios tvarkos palaikymas (budėjimas viešuose renginiuose, patruliuojamas kartu su policijos pareigūnais);
- parama socialiai pažeidžiamiems asmenims (rengiamos paramos akcijos neįgaliesiems, vienišiesiems, vargstantiems);
- nusikalstamumo prevencija (organizuojamos įvairios akcijos miesto vaikams ir jaunimui, organizuojami susitikimai su miesto bendruomenėmis; gyventojai ir seniūnaičiai skatinami rūpintis gyvenamosios vietos saugumu, kurti saugios kaimynystės grupes).

„Savanoriški saugos būriai“ aktyviai bendradarbiauja su keliomis bendruomeninėmis organizacijomis (Dainų mikrorajono bendruomenė, Lieporių bendruomenės centru, asociacija „Tautos skydas“), su policija, Šiaulių universitetu, Šiaulių apskrities šiaulių rinktine. Asociacija taip pat bendradarbiauja su Italijos Milano miesto asociacija „Angelų miestas“, kuri vykdo panašią savanorišką veiklą.

2016 metų pabaigoje Kauno apskrityje pradėtas vystyti Šv. Mortos grupės įkūrimo projektas.



Šv. Mortos grupė yra tarptautinis tinklas, jungtinė kovai su šiuolaikinės vergovės formomis skirta policijos ir bažnyčios iniciatyva, globojama Popiežiaus Pranciškaus.

Projekte dalyvauja Kauno miesto savivaldybė, Kauno teisėsaugos institucijos (apskritis policija, apygardos prokuratūra) Lietuvos Caritas, Kauno įgulos kapelionatas.

Šv. Mortos grupės projektas skirtas:

- plėtoti glaudžius teisėsaugos, Bažnyčios ir bendruomenių ryšius;
- inspiruoti politikus ir įstatymų leidėjus, kad, kurdami įstatymus, nukreiptus prieš prekybą žmonėmis, pirmiausia orientuotųsi į nukentėjusiuosius;
- rūpintis, kad nusikaltimų aukoms būtų prieinama teisinė ir pastoracinė pagalba;
- dalintis patirtimi, geriausia praktika ir kompetencijomis, kuriant prekybos žmonėmis prevenciją, pastoracinę pagalbą aukoms, gerinant jų integraciją į visuomenę ir teisinį nusikaltėlių persekiojimą;
- kelti supratimą apie moderniosios vergystės prigimtį ir mastą.

Šv. Mortos projekto koordinacinė grupė numato artimiausiu metu pradėti šio projekto vykdymą Kauno apskrityje, o vėliau ir visoje Lietuvoje.

Veiklūs gyventojai ir aktyvios vietos bendruomenės, įgyvendindamos ir plėtodamos saugios kaimynystės idėjas ir praktikas, gali ženkliai prisidėti kuriant geresnę Lietuvą.

SKUBIOS PAGALBOS NUMERIS – 112



Gyventojų saugumą užtikrinančios valstybės institucijos siekiamos kuo operatyviau padėti asmenims, kuriems reikalinga pagalba, nuolat informuoja apie savo veiklą pateikdamos išsamią informaciją savo tinklapiuose, platindami informaciją per žiniasklaidos priemones, leisdami vaizdinę informacinę medžiagą.

Skubios pagalbos numeriu 112 reikėtų skambinti kilus **realiai grėsmei** gyvybei, sveikatai, saugumui, aplinkai ar turtui, kai pagalbos tarnybos turi **nedelsdamos atvykti** į nelaimės vietą bei suteikti skubią pagalbą.

Kilus grėsmei numeriu 112 galima išsikviesti ugniagesius gelbėtojus, policiją, greitąją medicinos pagalbą ir aplinkosaugos tarnybas. Skambinti numeriu 112 reikia šiais pavojingų **situacijų atvejais**:

- gaisras;
- apiplėšimas;
- muštynės;
- automobilių avarija;
- policijos ieškomas asmuo;
- smurtas šeimoje;
- sprogmuo;
- bandymas nusižudyti;
- guli žmogus;
- kraujavimas;
- žaibo ar elektros smūgis;
- teršiama gamta;
- pavojų keliantys ar sužeisti laukiniai gyvūnai.

Patarimai skambinant numeriu 112:

- ištikus nelaimei skambinti drąsiai;
- pasirinkti (pasitraukti į) vietą, iš kurios galima saugiai paskambinti;
- jeigu galima, skambinti ir kalbėti pačiam (-iai);
- telefono aparato klaviatūroje surinkti tik šiuos tris skaitmenis – 112 ir paspausti skambinimo klavišą; jokių šalies, miestų, rajonų ar kitokių kodų prieš numerį 112 rinkti nereikia;
- sulaukti, kol operatorius atsakys į skambutį; jei po kelių kvietimo signalų nesulaukiama atsiliepiant operatoriaus, jokiu būdu nenutraukti pradėto skam-

bučio ir neskambinti iš naujo dar kartą; kiekvienas pakartotas skambutis bus laikomas nauju ir bus nukeltas į skambučių eilės pabaigą, todėl prisiskambinimo laikas gali pailgėti;

- atsiliepus operatoriui prisistatyti bei trumpai ir aiškiai pasakyti, kas ir kam atsitiko;
- nurodyti vietą (ir tikslų adresą, jeigu žinomas); paaiškinti operatoriui, kaip šią vietą lengviau rasti;
- atsakyti į visus operatoriaus užduotus klausimus;
- laikytis operatoriaus teikiamų patarimų, su juo nesiginčyti;
- nepadėti ragelio, kol operatorius pasakys, jog pokalbį galima baigti;
- baigus pokalbį, pasistengti neužimti telefono linijos, iš kurios skambinta, nes operatoriui gali prireikti su skambinusiuoju susisiekti ir paprašyti papildomos informacijos;
- jei situacija nelaimės vietoje pasikeičia (pagerėja ar pablogėja), paskambinti numeriu 112 dar kartą ir apie tai pranešti.



Per parą skubios pagalbos numeriu 112 paskambinama apie 8 000–12 000 kartų. Į kiekvieną skambutį būtina kuo greičiau atsakyti, greitai ir tiksliai įvertinti situaciją ir nelaimės vietą išsiųsti atitinkamas pagalbos tarnybas. Deja, nemažą skambučių dalį (apie 70 proc.) sudaro atvejai, kai pagalbos numeriu naudojama ne pagal jo tiesioginę ir

vienintelę paskirtį – išsikviesti skubią pagalbą. Paskambinę asmenys dažnai piktaivališkai įžeidinėja Bendrojo pagalbos centro operatorius arba komentuoja įvairius įvykius, atskirus asmenų (šou žvaigždžių ar politikų) poelgius ar pasisakymus. Tokie skambučiai daro neigiamą poveikį operatorių darbo krūviui ir kokybei. Tačiau svarbiausia – tokie asmenys kenkia tiems, kuriems tuo pat metu iš tikrųjų reikalinga pagalba ir kurie negali prisiskambinti numeriu 112 dėl netikslingai užimtų telefono linijų, o pagalbos tarnybos negali atvykti ten, kur jos yra reikalingiausios.

Už piktaivališką elgesį skambinant numeriu 112 gresia administracinė ir baudžiamoji atsakomybė:

- Bendrojo pagalbos centro darbo trukdymas žinant, kad pagalba nereikalinga, užtraukia įspėjimą arba baudą nuo 90 iki 200 eurų. (Administracinių nusižengimų kodekso 493 str. 1 d.).

- Priešgaisrinės apsaugos, policijos, greitosios medicinos pagalbos ir kitų specialiųjų tarnybų iškvietimas žinant, kad pagalba nereikalinga, užtraukia **baudą nuo 200 iki 2000 eurų** (Administracinių nusižengimų kodekso 493 str. 2 d.).
- Valstybės politiko, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbės ir orumo pažeminimas, reiškiamas raštu, žodžiu, gestais, įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu ar kitokiu elgesiu, užtraukia **baudą nuo 50 iki 300 eurų** (Administracinių nusižengimų kodekso 507 str.).
- Statutinio valstybės tarnautojo, karo policijos ar žvalgybos pareigūno garbės ir orumo pažeminimas, reiškiamas žodžiais, gestais, įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu elgesiu ar kitokiu elgesiu, užtraukia **baudą nuo 90 iki 140 eurų**. (Administracinių nusižengimų kodekso 508 str.).
- Tas, kas melagingai pranešė ar paskleidė žinią apie visuomenei ar valstybinės reikšmės objektui, kuris atitinka Civilinės saugos įstatyme nustatytus požymius, gresiantį pavojų arba didelę nelaimę, jeigu dėl to buvo iškvietos pagalbos tarnybos, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų (Baudžiamojo kodekso 285 str. 1 d.).

Naudotis numeriu 112 reikia atsakingai. **Numeriu 112 negalima skambinti**, jei norima:

- sužinoti asmens ar organizacijos telefono numerį, adresą, veiklos pobūdį, prekių asortimentą ar kainas;
- sužinoti SIM kortelės PIN kodą;
- sužinoti autobusų, traukinių ar lėktuvų tvarkaraščius;
- kad sujungtų su Lietuvos ar užsienio valstybės telefono ryšio abonentu;
- patikrinti, ar veikia telefono aparatas;
- išsikviesti taksi, net jei ir nepavyksta prisiskambinti taksi paslaugas teikiančioms bendrovėms;
- sužinoti savo horoskopą;
- užsakyti gėlių;
- išsakyti savo nuomonę apie politikus ar kitus žmones, politinius įvykius ir pan.;
- pasiskųsti, kad neįleidžia į klubą, barą, kavinę ar kazino arba neatiduoda paliktų drabužių, daiktų;
- užsisakyti picą į namus.

KAIP NEPASIKLYSTI GAMTOJE

BPC nuolat sulaukia pagalbos prašymų, gaunamų numeriu 112, iš miškuose ar nepažįstamoje vietovėje pasiklydusių asmenų.

BPC operatoriai siekia padėti kiekvienam pasiklydusiam, pagal galimybes jam nurodo galimą judėjimo kryptį link konkrečių objektų (kelių, sodybų, vandens telkinių ir pan.). Visgi, žinant skambinančiojo koordinatas su kelių ar keliolikos kilometrų paklaida, BPC operatoriams yra sudėtinga tiksliai nurodyti reikiamą kryptį ir išvesti skambinantįjį į žinomą vietovę.

Siekdamas sumažinti pasiklydimo riziką, BPC parengė patarimus ir siūlo j juos atsižvelgti rengiantis išvykai į mišką ar išsklai gamtoje:

- susipažinkite su vietove, į kurią vykstate (su šalia esančiais keliais, takais, upėmis ar ežerais, sodybomis, geležinkeliu, kitais orientyrais);
- turėkite išmanųjį telefoną su GPS vietos nustatymo funkcija ir mokėkite ją naudotis. Atvykę pažymėkite vietą (tašką), kur palikote automobilį arba vietą (tašką), iš kurios pajudėjote. Jei pasiklysite, įjungus navigaciją, visada rasite vietą, iš kurios atėjote (atvažiuote);
- vykite grybauti kartu su asmenimis, pažįstančiais konkrečią vietovę, turėkite ryšio priemones;
- įsigykite tos vietovės žemėlapi, turėkite ir mokėkite naudotis kompasu.



Patarimai pasiklydus:

- jei turite išmanųjį telefoną su GPS funkcija, išmokite nusistatyti savo koordinatas. Paskambinus 112 ir pasakius šias koordinatas BPC operatoriui, vieta būtų identifiukuota labai tiksliai ir greitai;
- orientuokitės pagal saulės poziciją danguje ir laiką, pagal kitus orientyrus –

medžių kamienai, akmenys visuomet labiau apsamoję iš šiaurinės pusės. Skruzdėlynai paprastai būna sukrauti pietinėje medžio pusėje. Pavienių medžių laja pastebimai tankesnė pietinėje pusėje;

- orientuokitės pagal miško kvartalus. Miškų kvartalai numeruojami iš šiaurės į pietus ir iš vakarų į rytus, todėl ant stulpų mažesni skaičiai yra šiaurėje ir vakaruose.

(Parengta pagal Bendrojo pagalbos centro pateiktą informaciją)

KAIP ELGTIS UŽKLUPUS PERKŪNIJAI

Perkūnijai užklupus maudantis, žvejojant reikia tuoj pat lipti į krantą.

Negalima perkūnijos metu slėptis po pavieniais medžiais. Į tokius medžius dažniausiai trenkia žaibas.

Miške negalima slėptis po aukštais medžiais. Žaibas pasirenka aukštus medžius. Audros metu geriausia slėptis krūmuose.

Žaibuojant reikia slėptis pastate arba mašinoje. Reikėtų įtraukti mašinos anteną.

Nestovėti atviroje vietovėje, ypač ant kalvos. Reikėtų slėptis nuokalnėje, suglausti kojas, atsitūpti, apimti rankomis kelius. Nesigulti ant žemės.

Nelaikyti rankose metalinių daiktų, neliesti metalinių konstrukcijų.

Nekalbėti telefonu.

Ištraukti televizorių, vaizdo aparatūros, kompiuterių šakutes, atjungti antenas.

Jeigu perkūnija užklupo grupę žmonių, nereikėtų glaustis vieniems prie kitų.

Neiti griaudžiant perkūnijai prie vandens telkinių.

Griaudžiant perkūnijai, neiti iš namų. Uždaryti langus, duris ir dūmtraukius. Pasirūpinti, kad nebūtų skersvėjų, kurie gali pritraukti kamuolinį žaibą. Nekūrenti krosnies, kadangi dūmai, išeinantys iš kamino, turi didelį elektros laidumą.

Perkūnijos metu nebūti arti elektros laidų, antenų, langų, durų, namo lauko sienų, už kurių auga dideli medžiai.

Žaibuojant nesportuoti, nebėgioti.

Griaudžiant nevažiuoti dviračiu ar motociklu.

Susidūrus su kamuoliniu žaibu, nerodyti jokio aktyvumo. Pagal galimybes elgtis ramiai ir nejudėti, nesiartinti prie jo, neliesti jo koku nors daiktu, nes gali sprogti. Nebėgti nuo jo, nes oro srovė gali jį pritraukti prie žmogaus.

(Parengta pagal Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateiktą informaciją)

PRIEŠGAISRINĖ SAUGA



Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento duomenimis per penkerius metus Lietuvoje kilo per 60 tūkst. gaisrų, juose žuvo 695 žmonės (mieste – 262, o kaimuose ir miesteliuose – 433).

Individualiuose gyvenamuosiuose namuose per penkerius metus kilo daugiau kaip 5 tūkst. gaisrų, o daugiabučiuose – per 4 tūkst.

Tipiškas žuvusiojo gaisre portretas:

- kaimo gyventojas;
- nuo 48 iki 65 metų amžiaus;
- nakties miego metu;
- apie 16-ąją mėnesio dieną;
- penktadienį ir šeštadienį;
- neatsargiai besielgiantis su ugnimi ar neatsargiai rūkantis.

Daugiausia žmonių gaisruose žūsta šaltuoju metų laiku.



KAIP IŠVENGTI GAISRO

Prieš rūkant, įsitikinti, ar tai nepavojinga, nerūkyti dirbant su degiomis medžiagomis ir skysčiais, sausame miške, prie degių pašarų, ypač vėjuotu oru; degtuką ir nuorūką išmesti tik gerai užgesintą ir nepavojingoje vietoje, įstaigose rūkyti tik tam skirtose vietose.

Nenaudoti apšvietimui atviros ugnies (degtukų, žvakių, balanų) ūkiniuose pastatuose, palėpėse ir kitose vietose, kur yra greitai užsiliepsnojančių degių medžiagų, tam reikalui turėti elektrinį žibintuvėlį.

Apšildymo krosnis eksploatuoti tik tvarkingas, ties kūrykla ant degių grindų būtina prikalti 50x70 cm dydžio skardos lapą.

Iš dūmtraukių ir krosnių prieš šildymo sezoną, o jo metu ne rečiau kaip kartą per tris mėnesius būtina išvalyti suodžius, palėpėse dūmtraukius nubalinti kalkiniu skiediniu – aprūkusios vietos rodo dūmtraukio nesandarumą.

Nedžiovinti ant krosnių arba laikyti arčiau kaip 0,5 m nuo jų malkų bei kitų degių medžiagų, nenaudoti krosniai įkurti lengvai užsidegančių skysčių, nelaikyti atvirų krosnies durelių, nelaikyti kuro arčiau kaip 1 m nuo pakuros, nenaudoti ilgesnių už pakurą malkų.

Neišeiti iš namų, kai kūrenasi krosnis, dujinė viryklė, nepalikti jų priežiūros mažamečiams vaikams.

Atliekant suvirinimo darbus, turi būti paruoštos gaisro gesinimo priemonės jų atlikimo vietose (gesintuvas, kibiras su vandeniu ir pan.). Jei darbo vietoje 5 m spinduliu yra degių medžiagų, jas reikia pašalinti arba patikimai apsaugoti metaliniais skydais, sudrėkinti vandeniu, baigus dirbti atidžiai apžiūrėti darbo vietą.

Neužgriozdinti palėpių, rūsių degiomis medžiagomis, neužkalti, neužverti, neužkrauti įvairiomis medžiagomis laiptinių, koridorių, pagrindinių ir papildomų išėjimų, skirtų žmonėms evakuoti.

Nelaikyti rūsiuose ir cokoliniuose aukštuose suslėgtųjų dujų balionų, ypač degių ir labai degių medžiagų ir preparatų, sprogstančių ir kitų pavojingų medžiagų.

Kietu kuru kūrenamas šašlykines, kepsnines, rūkyklas, buitines krosneles, lauko židinius naudoti ne arčiau kaip 6 m nuo kitų pastatų.

Pašarų (šieno, šiaudų) stirtas krauti ne arčiau kaip 25 m iki pastatų ir įrenginių, 20 m iki kelių, 15 m iki elektros tiekimo oro linijos.

Pirtis, saunas įrengti pagal statybinių normų reikalavimus.

Šiukšles, sausą žolę, nendres, nukritusius medžių lapus, šiaudus ir kitas augalinės kilmės atliekas leidžiama deginti tik sugriebtas į krūvas, ne arčiau kaip 30 m nuo pastatų ir statinių. Draudžiama palikti be priežiūros deginamas šiukšles ir besikūrenančius laužus. Smilkstančią ugniavietę privaloma užgesinti vandeniu ar smėliu.

Elektros instaliaciją leisti montuoti tik kvalifikuotiems specialistams. Nesinaudoti laikina elektros instaliacija bei savos gamybos elektros prietaisais, nepalikti be priežiūros įjungtų į tinklą elektrinių prietaisų, nenaudoti elektros tinklų apsaugai savos gamybos saugiklių (neapvynioti saugiklių vielomis), į vieną elektros rozetę nesujungti keleto stiprių elektros prietaisų, nepalikti mažamečių vaikų prie įjungtų elektros prietaisų.

Individualiame garaže galima laikyti ne daugiau kaip 40 l automobilių kuro ir nedaugiau kaip 10 l tepalų; nurodytą kiekį leidžiama laikyti sandariai uždarytoje tam skirtoje taroje.

Garažuose draudžiama laikyti automobilius be degalų bako dangtelio, pilti degalus į automobilių kuro bakus, šildyti variklius atvira ugnimi, sandėliuoti degias medžiagas ir degių dujų balionus.

Visi lengvieji automobiliai turi būti aprūpinti ne mažesniu kaip 1 l talpos ugnies gesintuvu.

Išeinant iš namų nepalikti vienu mažamečių vaikų, nelaikyti degtukų, žiebtuvėlių vaikams neprieinamoje vietoje. Dažna gaisro priežastis – vaikų išdykavimas su ugnimi.

Gali kilti gaisras, jei:

- dėl neaiškių priežasčių išmušami elektros saugikliai;
- karšti elektros laidai, kištukiniai lizdai, įtaisai lempoms įsukti;
- mirganti šviesa;
- aprūksta, ant arba virš kištukinių lizdų, jungiklių atsiranda degimo žymių;
- juntamas elektros laidų svilėsių kvapas.

Kaip priešgaisrines saugos priemonės namuose ar pagalbinėse patalpose prartu turėti gesintuvą, nedegų audeklą, dūmų detektorius.

Kaip naudotis gesintuvu?

- nusipirkę gesintuvą, įdėmiai perskaitykite jo naudojimo instrukciją;
- atkreipkite dėmesį, kokių medžiagų ir įrenginių juo negalima gesinti;
- kilus gaisrui, pirmiausia nuplėškite gesintuvo plombą;
- nutraukite apsauginį kaištį;
- nukreipkite žarnelę į ugnies židinį;
- nuspauskite paleidimo rankenėlę;
- gesindami stovėkite nuo gaisro židinio 1-1,5 m atstumu;
- pradėkite gesinti nuo intensyviausios degimo vietos;
- gesindami elektros įrenginius, išjunkite juos iš elektros tinklo;
- gesindami stovėkite tarp ugnies židinio ir išėjimo, kad bet kuriuo momentu galėtumėte išeiti iš patalpos.

Nedegus audeklas

Labai naudinga namuose, pagalbinėse patalpose ar garaže turėti nedegų audeklą. Jis dažniausiai gaminamas iš stiklo pluošto. Tokiu audeklu galima gesinti dujų ir skysčių gaisrus, taip pat užsidegusius žmogaus drabužius. Jis netinka gesinti įrenginių ir medžiagų, kurios gali ilgai smilkti.

Dūmų detektorius

Tai prietaisas, aptinkantis dūmus. Jis reaguoja į dūmų ar nematomų degimo produktų kiekį ore.

Patalpoje dūmų detektorius, atsiradus net nedideliame dūmų kiekiui, ima skleisti garso signalą, kuris pažadina miegančiuosius ir perspėja apie kilusį gaisrą.

Dūmų detektoriai įrengiami prie miegamųjų kambarių ir kiekviename namo aukšte. Jei miegama užsidarius duris, dūmų detektoriai būtini ir miegamuosiuose kambariuose. Jie tvirtinami toliau nuo vonios, virtuvės bei langų.

Valstybinė priešgaisrinės priežiūros valdyba gyventojus, kurie nori išsi-
kviesti pareigūnus į namus, kad jie patartų gaisrinės saugos klausimais, prašo re-
gistruotis **tel. (8 5) 271 6880**.

Šiuo telefonu taip pat gali kreiptis pagalbos tie gyventojai, kurie neišgali įsigyti
autonominių dūmų detektorių.

UŽ ŽOLĖS DEGINIMĄ – BAUDOS

Dėl žolės deginimo kasmet padaromi milžiniški nuostoliai gamtai ir žmonių
turtui. Siekiant užtikrinti efektyvią gaisrų atvirose teritorijose prevenciją, valstybi-
nės priešgaisrinės priežiūros pareigūnai gaisrams kilti palankiu metu suaktyvina
priešgaisrinį agitacinį darbą, informuoja visuomenę per žiniasklaidą ir tiesiogiai
bendraudant su žmonėmis apie gaisrų atvirose teritorijose pavojų, jų padarinius,
primena atsakomybę už priešgaisrinės saugos reikalavimų nesilaikymą; vykdo
reidus, kurių metu nustatytiems gaisrinės saugos reikalavimų pažeidėjams taiko
administracinio poveikio priemones.



Už žolės deginimą yra numatyta administracinė atsakomybė

Už sausos žolės deginimą asmenys gali būti nubausti **nuo 30 iki 230 eurų bau-
da**, o juridinių asmenų vadovai ar kiti atsakingi asmenys – **nuo 60 iki 300 eurų**
(Administracinių nusižengimų kodekso 286 str. 1 d.). Be to, gali tekti atlyginti ir
gamtai padarytą žalą, kuri kartais siekia ne vieną šimtą eurų, o Nacionalinė mokė-
jimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, esant žolės deginimo atvejams, gali
taikyti sankcijas išmokant paramą. Už tyčinį turto sunaikinimą padegant asmenys
įstatymų numatyta tvarka gali būti patraukti ir baudžiamojon atsakomybėn.

Už nepilnamečių nusižengimus yra baudžiami jų tėvai.

Jeigu žemės savininkai, jos naudotojai ir valdytojai savo žemėje pastebėjo žolės gaisrą ir nesiėmė priešgaisrinės apsaugos priemonių, jiems gresia **nuo 30 iki 170 eurų bauda** (Administracinių nusizengimų kodekso 286 str. 2 d.).

Baudžiama ir už nukritusių medžių, lapų, šiaudų, laukininkystės ir daržininkystės atliekų deginimą, jeigu pažeidžiami aplinkos apsaugos reikalavimai, taip pat už ražienų, nenupjautų ir nesugrębtų žolių, nendrių, javų ir kitų žemės ūkio kultūrų deginimą.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prašo gyventojų nedeginėti pernykštės žolės, o pastebėjus tokius gaisrus, nepraeiti pro šalį, bet pasistengti juos užgesinti, nelaukiant, kol liepsna išplis į didesnius plotus. Liepsnojančią žolę nedideliame plote galima užgesinti užplakant liepsną medžių šakomis, užpilant ją vandeniu arba smėliu. Matant, kad su ugnimi nepavyks lengvai susidoroti, nedelsiant reikėtų kviešti ugniagesius gelbėtojus bendruoju pagalbos telefonu 112.

SAVANORIAI UGNIAGESIAI

2016 m. sausio 1 dieną įsigaliojo Priešgaisrinės saugos įstatymo pakeitimai, kuriuose yra apibrėžiama nauja sąvoka savanoris ugniagesys.



Savanoris ugniagesys – fizinis asmuo, kuris:

- yra pasirengęs savanoriškai dalyvauti gesinant gaisrus ir (ar) aktyviais veiksmais atlikti kitą visuomenei naudingą veiklą priešgaisrinės saugos srityje;
- atitinka jam nustatytus amžiaus, sveikatos, bendrojo fizinio parengtumo ir kitus reikalavimus;
- yra sudaręs rašytinę savanoriškosios veiklos sutartį su savivaldybės priešgaisrinės tarnybos vadovu ar kitu šios savanorių ugniagesių veiklos organizatoriumi.

Savanoriai ugniagesiai skirstomi į dvi grupes: savanoriai ugniagesiai, dalyvaujantys gaisrų gesinime, ir savanoriai ugniagesiai, vykdančys visuomenės švietimą gaisrų prevencijos srityje.

Savanoriais ugniagesiais, dalyvaujančiais gaisrų gesinime, gali tapti ne jaunesni nei 18 metų ir ne vyresni kaip 65 metų gyventojai.

Savanoriais ugniagesiais, vykdančiais visuomenės švietimą gaisrų prevencijos srityje, gali tapti ne jaunesni kaip 14 metų asmenys.

Kaip tapti savanoriu ugniagesiu, dalyvaujančiu gaisrų gesinime

18–65 metų amžiaus Lietuvos Respublikos nuolatiniai gyventojai



Pretendentas pateikia prašymą savanoriškos veiklos organizatoriui



Pretendentas siunčiamas į gydymo įstaigą patikrinti, ar atitinka teisės aktuose nustatytus sveikatos reikalavimus savanoriams ugniagesiams, dalyvaujantiems gaisrų gesinime



Pretendentui atitikus sveikatos reikalavimus, teisės aktų nustatyta tvarka tikrinamas bendrasis fizinis parengtumas



Pretendentui organizuojami įvadiniai mokymai, po kurių laikomas egzaminas



Pretendentas, atitinkantis savanoriui ugniagesiui keliamus reikalavimus ir baigęs įvadinius mokymus, sėkmingai išlaikęs egzaminą, organizatoriaus įsakymu priimamas į savanorius ugniagesius



Organizatorius kartu su savanoriu ugniagesiu pasirašo savanoriškosios veiklos sutartį
4 metams



Savanoriui ugniagesiui išduodamas pažymėjimas ir atpažinimo ženklas



Aktyvi veikla

Kaip tapti savanoriu ugniagesiu, vykdančiu visuomenės švietimą gaisrų prevencijos srityje

Lietuvos Respublikos nuolatiniai gyventojai, ne jaunesni kaip 14 metų amžiaus



Pretendentas pateikia prašymą savanoriškos veiklos organizatoriui



Pretendentui rekomenduojami įvadiniai mokymai



Pretendentas, atitinkantis savanoriui ugniagesiui keliamus reikalavimus (gali būti išklauses rekomenduojamus įvadinčius mokymus), organizatoriaus įsakymu priimamas (įrašomas) į savanorius ugniagesius



Organizatorius kartu su savanoriu ugniagesiu pasirašo savanoriškosios veiklos sutartį 4 metams



Savanoriui ugniagesiui išduodamas pažymėjimas ir atpažinimo ženklas



Aktyvi veikla

Jei tapsi savanoriu ugniagesiu, bus kompensuojamos transporto, kelionės, nakvynės, ryšio išlaidos, patirtos atliekant savanorio ugniagesio veiklą.

Gesinant gaisrus, atliekant gelbėjimo darbus, dalyvaujant mokymuose ir pratybose bus mokamas ne didesnis kaip 1 proc. paskutinio paskelbto šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesio darbo užmokesčio atlyginimas už kiekvieną sugaištą valandą.

Sveikata ir gyvybė bus apdrausta draudimu nuo nelaimingų atsitikimų.

Būsi aprūpintas reikalingomis priemonėmis ir darbo apranga savanoriškai veiklai atlikti.

Periodiškai nemokamai galėsi pasitikrinti sveikatą.

Kai dalyvausi savanoriškoje veikloje darbo metu, darbdavys iki 10 darbo dienų išsaugos tavo darbo vietą.

Daugiau informacijos apie savanorius ugniagesius ieškokite Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainės www.vpgt.lt skyrelyje „Savanoriai ugniagesiai“ arba interneto svetainėje www.savanoriai-ugniagesiai.lt.

(Parengta pagal Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateiktą informaciją)

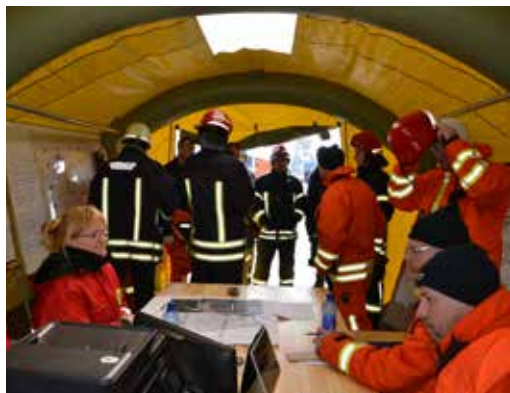
CIVILINĖ SAUGA



Šalies pasirengimas reaguoti į įvykius ir susidariusias ekstremaliąsias situacijas – tai strategija, sudaranti prielaidas aktyviai apsaugai nuo gresiančių ar susidariusių ekstremaliųjų situacijų. Jis apima ekstremaliųjų situacijų valdymo planavimą, pajėgų ir išteklių išdėstymą bei rezervo kaupimą, komunikacijos, informacijos valdymo bei koordinavimo procesų sureguliovimą, personalo kvalifikaciją, pratimus bei visuomenės mokymą.

Civilinė sauga – tai veikla apimanti valstybės, savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų ir gyventojų:

- pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms;
- veiksmus joms gresiant ar susidarius;
- ekstremaliųjų situacijų likvidavimą;
- ekstremaliųjų situacijų padarinių šalinimą.

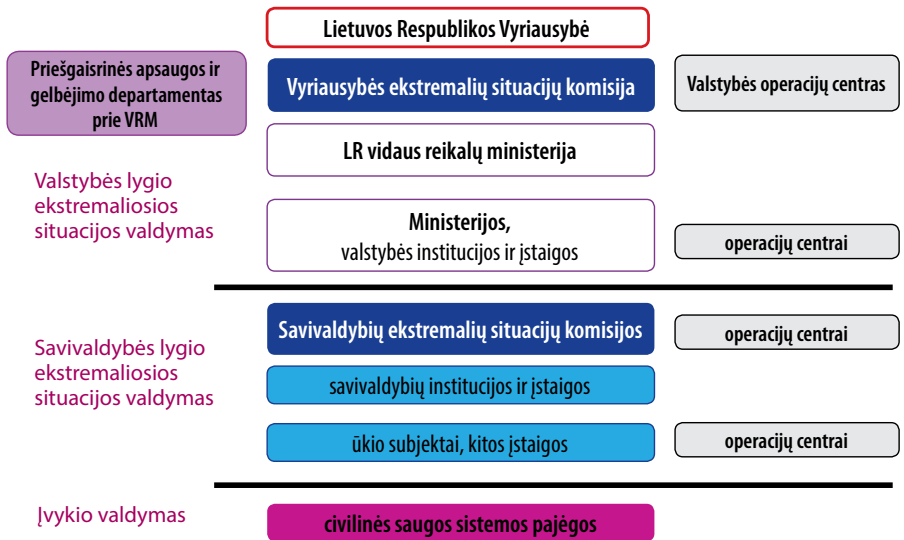


Viena institucija negali sėkmingai ir veiksmingai suplanuoti ir įgyvendinti prevencinių priemonių, pasirengti reaguoti į paties įvairiausio pobūdžio įvykius ar ekstremaliąsias situacijas, atlikti visų gelbėjimo ir padarinių likvidavimo darbų. Todėl Lietuvoje, organizuojant civilinę saugą, yra numatytos funkcijos ir pareigos visoms Lietuvoje veikiančioms

valstybės, savivaldybių institucijoms, ūkio subjektams bei kitoms įstaigoms. Funkcijų ir pareigų civilinės saugos srityje bei jas atliekančių subjektų visuma vadinama civilinės saugos sistema.

Šalyje numatyti du ekstremaliųjų situacijų valdymo lygiai: savivaldybės ir valstybės.

LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINĖS SAUGOS SISTEMA



Vadovaujančioji civilinės saugos sistemos institucija yra Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Jis organizuoja, koordinuoja šalies ekstremaliųjų situacijų prevenciją ir kontroliuoja, kaip laikomasi jos reikalavimų, koordinuoja gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų veiklą civilinės saugos srityje ir planuoja valstybės pasirengimą veikti susidarius ekstremaliosioms situacijoms.

Lietuvoje civilinė sauga organizuojama pagal Lietuvos teritorijos administracinį suskirstymą, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms yra numatyta daug funkcijų civilinės saugos srityje. Savivaldybės administracijos direktoriui yra pavesta organizuoti:

- ekstremaliųjų situacijų prevenciją ir trūkumų šalinimą, kurie gali būti ekstremaliosios situacijos priežastis; savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano rengimą;
- savivaldybės civilinės saugos pratybas;
- savivaldybės gyventojų švietimą civilinės saugos klausimais;
- savivaldybės administracijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų civilinės saugos mokymą;

- ekstremaliųjų situacijų valdymą savivaldybės teritorijoje;
- gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai;
- pagalbos teikimą nukentėjusiesiems ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu;
- gyventojų evakavimą;
- gyventojų apsaugą kolektyvinės apsaugos statiniuose;
- sanitarinį švarinimą ir kitas radiacinio, cheminio ir biologinio kenksmingumo pašalinimo priemones susidarius ekstremaliosioms situacijoms;
- ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu nutrauktų komunalinių paslaugų teikimo atnaujinimą;
- gyventojų, žuvusių ekstremaliųjų situacijų metu, laidojimą.

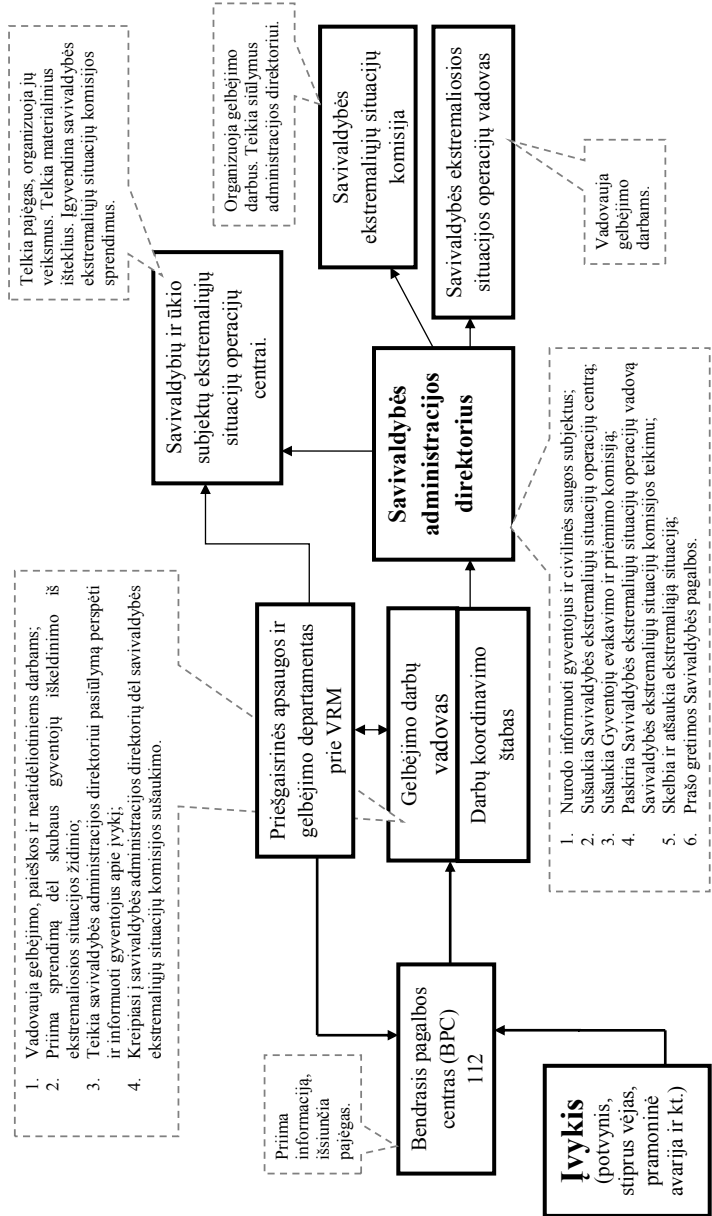
Gyventojams svarbiausi yra savivaldybių ekstremaliųjų situacijų valdymo planai. Kodėl? Teritorinis principas yra vienas iš esminių civilinės saugos organizavimo ir veikimo principų, nes civilinė sauga valstybėje organizuojama pagal jos teritorijos administracinį suskirstymą, t. y. pagal savivaldybių teritorijas. Ir būtent savivaldybių administracijos turi suplanuoti, kaip organizuoti jų savivaldybės teritorijose gyvenančių ar esančių gyventojų apsaugą įvykus nelaimei.

Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planai yra skelbiami savivaldybių interneto svetainėse. Juose yra aprašoma savivaldybės:

- gyventojų perspėjimo ir informavimo apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją tvarka;
- gyventojų evakavimo organizavimo eiga;
- kolektyvinės apsaugos statiniai ir jų panaudojimo galimybės: nurodomi adresai, galimas priimti žmonių skaičius;
- ekstremaliųjų situacijų valdymo organizavimo ir koordinavimo tvarka;
- medicinos, socialinės, psichologinės ir kitos pagalbos teikimo, viešosios tvarkos palaikymo organizavimo, švietimo ir kitų būtiniausių paslaugų teikimo gyventojams ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu eiga (kas teikia ir kaip organizuoja).

Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms, gebėjimai reaguoti į įvykius ir valdyti tam tikrą situaciją, parengto ekstremaliųjų situacijų valdymo plano veiksmingumas yra įvertinamas per organizuojamas civilinės saugos pratybas.

Įvykio, galinčio sukelti ekstremaliąją situaciją, valdymo veiksmų koordinavimo schema savivaldybės lygii



GYVENTOJŲ TEISĖS IR PAREIGOS CIVILINĖS SAUGOS SRITYJE

Gyventojai turi teisę:

- būti perspėti apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją;
- gauti informaciją apie tai, kas įvyko ir kelia pavojų jų gyvybei ar sveikatai, socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai;
- gauti informaciją apie tai, kaip elgtis, norint išlikti saugiams;
- įvykus nelaimei, gauti pagalbą;
- patyrus žalos dėl ekstremaliosios situacijos, prašyti valstybės paramos.

Gyventojai privalo:

- rūpintis, kad savo veikla nesukeltų pavojaus kitų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai ir nesutrikdytų normalaus (įprasto) gyvenimo ar veiklos ritmo;
- pranešti civilinės saugos sistemos pajėgoms apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją;
- vykdyti gelbėjimo darbų vadovo, operacijų vadovo teisėtus nurodymus ir ekstremaliųjų situacijų komisijos sprendimus, reikalingus įvykiui, ekstremaliajam įvykiui ar ekstremaliajai situacijai likviduoti;
- neatidėliotinais atvejais, kai kyla didelis pavojus gyventojų gyvybei, sveikatai, turtui ar aplinkai, leisti naudotis jiems nuosavybės teise priklausančiais materialiniais ištekliais;
- kai yra išnaudotos visos civilinės saugos sistemos pajėgų panaudojimo galimybės, atlikti privalomus darbus, būtinus ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti.

VEIKSMAI EKSTREMALIOJO ĮVYKIO, SUKĖLUSIO ŽALĄ, ATVEJU

Žala – gyventojų, ūkio subjekto ir kitos įstaigos turto netekimas arba sugadinimas, išlaidos (tiesioginiai nuostoliai) ekstremaliųjų situacijų metu. Gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kurios dėl ekstremaliosios situacijos patyrė žalą, turi teisę pagal patirtos žalos vietą kreiptis į savivaldybės administracijos direktorių su rašytiniais prašymais suteikti valstybės paramą už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos. Prašymai turi būti pateikti ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo žalos padarymo dienos.

Savivaldybės gali sudaryti savivaldybės administracijos direktoriaus rezervą, kurio lėšos naudojamos tik ekstremaliosioms situacijoms ir (arba) ekstremaliesiems įvykiams likviduoti, jų padariniams šalinti ir padarytiems nuostoliams iš dalies apmokėti savivaldybių tarybų nustatyta tvarka. Taigi, pirmiausia rekomen-

duotina kreiptis į savo savivaldybės administracijos direktorių dėl nuostolių dalinio apmokėjimo iš savivaldybės administracijos rezervo.

Jeigu savivaldybėje paskelbta ekstremalioji situacija, valstybės parama dėl žalos, atsiradusios nuo ekstremaliosios situacijos paskelbimo iki jos atšaukimo dienos, teikiama pagal Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarkos aprašą²⁶. Šis teisės aktas nustato valstybės paramos teikimo, o ne žalos kompensavimo mechanizmą. Paramos dydis kiekvienam gyventojui, ūkio subjektui, kitai įstaigai nustatomas proporcingai patirtos žalos dydžiui, atsižvelgus į finansines valstybės galimybes. Vyriausybės nutarimo projektą dėl paramos teikimo rengia Finansų ministerija, įvertinusi savivaldybės administracijos surinktus ir pateiktus tokią žalą įrodančius dokumentus.

Prašyme turi būti nurodyta:

- prašymą pateikusio gyventojų vardas, pavardė, asmens kodas (arba gimimo data, jeigu fiziniam asmeniui pagal užsienio valstybės teisės aktus nesuteikiamas asmens kodas) ir gyvenamosios vietos adresas arba prašymą pateikusio ūkio subjekto ar kitos įstaigos pavadinimas, teisinė forma, kodas, buveinė (užsienio juridinis asmuo papildomai nurodo valstybės, kurioje jis yra įregistruotas, pavadinimą);
- aplinkybės, kuriomis buvo padaryta žala;
- žalos dydis, jos pobūdis.

Kartu su prašymais pateikiami nuosavybės teisę į turtą, kurio buvo netekta ar kuris buvo sugadintas, patvirtinantys dokumentai, taip pat esant galimybei pateikiami žalos dydį arba turėtas išlaidas (tiesioginius nuostolius) pagrindžiantys dokumentai. Sprendimą suteikti valstybės paramą gyventojams, ūkio subjektams, kitoms įstaigoms, kurios dėl ekstremaliosios situacijos patyrė žalą, priima Vyriausybė. Valstybės parama skiriama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų.

Prašymą skirti lėšų iš Vyriausybės rezervo, pridodant aplinkybių pagrindimo dokumentus ir skaičiavimus, gali pateikti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo. Prašymas teikiamas Vyriausybės kanceliarijai arba ministerijai pagal ministrams pavedamas veiklos sritis. Vyriausybės nutarimo projektą dėl lėšų skyrimo taip pat rengia Finansų ministerija.

Vidaus reikalų ministerija pagal kompetenciją gali atsakyti dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo (nepaskelbimo) pagrįstumo (nepagrįstumo), konstatuoti, ar iš tikrųjų tuo metu toje vietoje buvo įvykęs įvykis ar ekstremalusis įvykis ir ar prašyme nurodyta priežastis atitinka Vyriausybės rezervo lėšų naudojimo tikslus.

²⁶ Materialinių išteklių teikimo ir kompensavimo už jų teikimą tvarkos aprašas ir Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos, teikimo tvarkos aprašas, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 1107.

GYVENTOJŲ EVAKAVIMO Į SAUGIAS TERITORIJAS ORGANIZAVIMAS

Situacijų, kai reikia evakuoti žmones iš nelaimės zonos, pasitaiko gerokai dažniau negu daugelis gali įsivaizduoti. Kasmet įvairiose valstybėse daug žmonių priverčiami skubiai palikti savo namus dėl įvairių ekstremaliųjų situacijų. Dažniausiai žmonės būna priversti evakuotis dėl karinių konfliktų, siaučiančių stichinių nelaimių, gamtinių gaisrų ir potvynių. Gali atsitikti ir taip, kad daugeliui mūsų įprastos gyvenamosios vietos taps netinkamomis gyventi dėl cheminių avarijų ar pasklidusios radioaktyviosios taršos.

Žmonių evakavimas – tai organizuotas gyventojų perkėlimas iš teritorijų, kuriose pavojinga gyventi ir dirbti, į kitas teritorijas, laikinai suteikiant jiems gyvenamąsias patalpas. Tai vienas iš pagrindinių gyventojų apsaugos būdų, kuris gali būti taikomas gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai arba karo padėties atveju.

Evakavimas gali būti išankstinis ir skubus. Išankstinis evakavimas atliekamas gresiant ekstremaliajai situacijai, jeigu pagal turimą informaciją ir situacijos analizę matyti, kad žmonėms gresia realus pavojus ir geriausiai žmones galima apsaugoti iš anksto perkeliant juos į saugią teritoriją. Skubus evakavimas vykdomas susidarius ekstremaliajai situacijai, kai situacija pavojinga ir reikia evakuoti žmones iš pavojingos teritorijos nedelsiant.

Kaip Lietuvoje organizuojamas gyventojų evakavimas?

Lietuvoje gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, sprendimą evakuoti gyventojus iš savivaldybės teritorijos į kitą tos pačios savivaldybės vietą arba į gretimą savivaldybę priima savivaldybės administracijos direktorius. Jeigu gyventojai evakuojami į tolimesnę savivaldybę, sprendimą, kur turi būti evakuojami gyventojai, priima Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas. Gyventojų evakavimui organizuoti savivaldybėse, iš kurių ir į kurias evakuojami gyventojai, pradeda dirbti gyventojų evakavimo ir priėmimo komisijos, į kuriomis reikalingi evakavimo punktai: gyventojų surinkimo, tarpiniai gyventojų evakavimo ir gyventojų priėmimo.

Gyventojų surinkimo punktai – tai vietos, į kurias evakuojant renkasi gyventojai. Ten jie registruojami ir laipinami į transporto priemones, o tada organizuotai – saugomomis ir prižiūrimomis transporto kolonomis išvežami į saugias teritorijas. Konkrečios gyventojų surinkimo vietos yra iš anksto numatytos savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane, tačiau tai nereiškia, kad visi privalo evakuotis tik per priėmimo punktus. Gyventojai, turintys galimybę evakuotis nuosavu transportu, gali tai daryti savarankiškai.

Tarpiniai gyventojų evakavimo punktai steigiami ne visada, o tik tuomet, kai gyventojai evakuojami iš cheminėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis užterštos teritorijos, kai reikia patikrinti evakuojamųjų gyventojų užterštumą bei pašalinti esamą taršą (atlikti sanitarinį švarinimą). Tarpiniuose gyventojų evakavimo punktuose tikrinamas iš užterštos teritorijos atvežtų gyventojų cheminis ar radioaktyvusis užterštumas, jeigu reikia – atliekamas sanitarinis švarinimas, jie perlaipinami į švarias (neužterštas) transporto priemones ir siunčiami į gyventojų priėmimo punktus. Jeigu gyventojai evakuojami iš neužterštų teritorijų, evakuojamųjų judėjimas vyksta tiesiai į priėmimo punktus.

Gyventojų priėmimo punktai – tai vietos, į kurias gyventojai turi atvykti nuosavu ar savivaldybės transportu. Ten jie pasitinkami, suskirstomi į grupes ir palydimi iki jiems laikinai suteiktų gyvenamųjų patalpų. Jose organizuotai teikiamos gyvybiškai būtinos paslaugos: aprūpinama maistu, geriamuoju vandeniu, vaistais, higienos reikmenimis, švariais drabužiais. Šių ir kitų būtiniausių paslaugų teikimą, gautos humanitarinės pagalbos paskirstymą organizuoja savivaldybės, į kurią evakuojami žmonės, gyventojų evakavimo ir priėmimo komisija.

Pavojaus poveikio mastas ir intensyvumas, evakuacijos kelių būklė ir kitos aplinkybės gali gerokai pakeisti iš anksto rengiamus gyventojų evakavimo planus. Gali būti sunku ar net neįmanoma evakuoti žmonių įprastomis kelių transporto priemonėmis: autobusais, automobiliais. Todėl gali būti evakuojama geležinkelio transportu (traukiniais) ar net išvedant pėsčiomis (pėsčiųjų kolonomis). Visais atvejais gyventojai informuojami, kaip ir kokiais keliais evakuotis, o evakuojamųjų kolonos reguliuojamos ar net lydimos policijos ar kariuomenės pareigūnų.

Evakavimasis pėsčiomis gali būti labai tikėtina pasitraukimo iš pavojingų teritorijų forma. Toks evakavimasis sunkus, bet tai tam tikrais atvejais gali būti vienintelė gelbėjimosi galimybė. Gyventojai pėsčiomis gali evakuotis savarankiškai arba organizuotai, kolonomis. Bet kuriuo atveju reikia žinoti, kad evakavimas pėsčiomis turi būti planuojamas atsižvelgiant į tai, kad per parą žmonės gali eiti ne ilgiau kaip 10–12 valandų ir nueiti ne daugiau kaip 30–40 kilometrų. Būtiniausias daiktus patogiausia neštis kuprinėje. Po nuo valandos iki pusantros valandos trukusio ėjimo reikia sustoti 10–15 minučių poilsiui, o nuėjus daugiau kaip pusę tą dieną planuoto kelio – sustoti pailsėti vienai ar dviem valandoms. Naktį reikėtų ilsėtis, o poilsiui ieškoti kuo saugesnės pastogės.

Evakuojantis geležinkelio transportu, kyla pavojus patekti į spūstį ir pamesti ne tik daiktus, bet ir šeimos narius. Kad to neįvyktų, labai naudinga kiekvienam kišenėje turėti lapą ir ant kuprinės ar lagamino pakabintą kortelę su savo pavarde, namų bei kelionės tikslo (jeigu žinomas) adresu, traukinio ar vagono numeriu.

Traukinyje, autobuse geriausiai savo daiktus laikyti gerai matomoje vietoje, o pinigų, dokumentus saugiausia laikyti prie savęs.

Jeigu pareigūnai nurodė evakuotis arba jūs patys nusprendėte, kad namie likti pavojinga:

- Susirinkite būtiniausias reikmenis, kurių jums gali prireikti evakuojantis ir apsistojus kitoje vietoje.
- Persirenkite drabužiais, kurie suteiks tam tikrą apsaugą (ilgos kelnės, neperšlampamos striukės, guminiai batai, kepurės).
- Prieš išvykdami apsaugokite savo namus:
 - įneškite į namus lauko baldus, vaikų žaislus,
 - išjunkite vandenį ir dujas,
 - išjunkite iš elektros lizdų visus elektros prietaisus,
 - išimkite produktus iš šaldytuvų ir šaldiklių,
 - uždarykite ir užrakinkite duris ir langus.
- Išvažiavimui pasirinkite rekomenduojamus kelius, nebandykite sutrumpinti kelio, nes kiti keliai gali būti užblokuoti.
- Išvykite kuo anksčiau, kad nepakliūtumėte į spąstus dėl pasikeitusių oro sąlygų.
- Būkite atsargūs važiuodami tiltais ir viadukais, nesustokite po aukštos įtampos elektros laidais.

Pagrindiniai bet kokios nelaimės atveju reikalingi daiktai:

- nešiojamasis radijo ar televizijos imtuvas su atsarginiais elementais;
- nešiojamasis žibintuvėlis su atsarginiais elementais;
- pirmosios medicinos pagalbos reikmenys;
- nuolat vartojamų vaistų atsargos;
- pinigai (grynieji ir kreditinės kortelės);
- dokumentai (pasas, identifikacijos kortelė, socialinio draudimo pažymėjimas, gimimo ir mirties liudijimai, nuosavybės dokumentai);
- atsarginis automobilio raktų komplektas;
- degtukai (įpakuoti į vandeniu atsparią pakuotę);
- signalinės priemonės;
- žemėlapis ir telefonų numeriai tos vietovės, į kurią numatote išvykti;
- specialios individualiosios priemonės (pvz., vatos ir marlės raištis, nuolat vartojamų vaistų receptai ar jų kopijos, klausos aparato ar invalido vežimėlio atsarginės baterijos, atsarginiai akiniai ir kt.).

Be šių būtiniausių reikmenų, nereikėtų pamiršti ir papildomų priemonių, kurios bus reikalingos evakuojantis. Reikia atsižvelgti į visų šeimos narių, ypač kūdikių,

vyresniojo amžiaus ar turinčių negalią žmonių, kuriems reikės specifinių reikmenų, poreikius:

- vanduo (ne mažiau kaip 12 litrų vandens kiekvienam šeimos nariui);
- negendantys maisto produktai trims dienoms;
- virtuvės reikmenys (skardinių atidarytuvas, vienkartinės stiklinės, lėkštės, universalus peiliukas, šiukšlių maišai);
- atsarginių drabužių komplektas kiekvienam šeimos nariui (avalynė, neperšlampamos striukės, kepurės ir pirštinės, šilti drabužiai, akiniai);
- antklodė ar miegmaišis kiekvienam šeimos nariui;
- kiti reikmenys: popierius, rašiklis, siūlai ir adatos, kastuvėlis, replės, veržliaraktis, švilpukas, palapinė, kompasas, virvė, lipni juosta ir pan.;
- sanitarinės ir higienos priemonės (tualetinis popierius, vienkartinės servetėlės, rankšluosčiai, muilas, dezinfekavimo priemonės, šampūnas, dezodorantas, dantų pasta ir dantų šepetėlis, šukos, lūpų balzamas ir kt.);
- priemonės, padedančios sutrumpinti laukimą (knygos, žaidimai).

Pasitraukimas į kolektyvinės apsaugos patalpas (statinius)

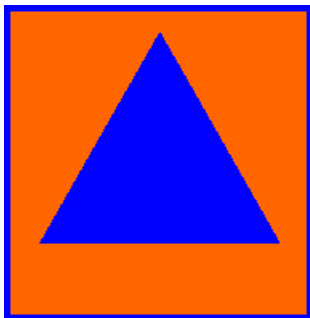


Kolektyvinės apsaugos statiniai – tai statiniai arba patalpos, kurias ekstremaliųjų situacijų ar karo metu galima pritaikyti gyventojams apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių. Juose gali prisiglausti gyventojai, kurie neturi galimybių patys evakuotis arba iš kitų teritorijų evakuoti gyventojai. Kiekviena savivaldybė rūpinasi savivaldybėje gyvenančių ir esančių žmonių apsau-

ga ir iš anksto numato kolektyvinei apsaugai skirtus statinius (patalpas). Juose, esant reikalui, žmonės gali pasislėpti nuo žalingo aplinkos poveikio, kol bus organizuotai išvežti iš užterštos pavojingosiomis medžiagomis teritorijos, arba būti ten laikinai apgyvendinti, jeigu dėl ekstremaliosios situacijos turi evakuotis iš savo namų. Dažniausiai tai yra mokyklos, gimnazijos, kultūros, sporto centrai. Jų mieste gali būti 10 ar 50 – tai priklauso nuo savivaldybės gyventojų skaičiaus. Vidutiniškai kiekviena savivaldybė yra numačiusi tiek vietos kolektyvinės apsaugos statiniuose, kad juose tilptų apie 20 proc. savivaldybės gyventojų. Vienam gyventojui skiriama 1,5 kv. m patalpos ploto.

Gyventojai, gavę pranešimą apie iškilusią grėsmę ir apie būtinybę pasitraukti į saugias vietas, neturintys saugios vietos ar galimybės evakuotis nurodyta kryptimi, turi eiti į artimiausius kolektyvinės apsaugos statinius. Sugaištas laikas, iki artimiausio kolektyvinės apsaugos statinio einant pėsčiomis, mieste neturėtų viršyti 5–7 minučių.

Apie tai, kur yra artimiausi kolektyvinės apsaugos statiniai, galima sužinoti savivaldybės interneto svetainėse ir www.lt72.lt – ten skelbiami kolektyvinės apsaugos statinių sąrašai. Be to, visi statiniai ar patalpos, skirtos kolektyvinei apsaugai, turi būti pažymėtos specialiuoju ženklu, gerai matomu iš toli bet koku paros metu. Kolektyvinės apsaugos statinio žymėjimo specialusis ženklas – tai lygiakraštis mėlynas trikampis oranžinio fono kvadrato, apibrėžtame mėlynos spalvos rėmeliu. Efektyviausias būdas žmonėms suteikti konkrečią vizualinę informaciją – miesto žemėlapyje, kuriame yra pažymėti pagrindiniai automobilių ir geležinkelio keliai, išdėstyti galimi gyventojų surinkimo punktai, tarpiniai gyventojų evakuavimo ir evakuotų gyventojų priėmimo punktai, nurodyti galimi evakuavimo maršrutai, specialiuoju ženklu pažymėti kolektyvinės apsaugos statinius.



Kolektyvinės apsaugos statinio žymėjimo specialusis ženklas

Skubant slėptis į kolektyvinės apsaugos statinį, nereikia imti daug daiktų. Užtenka pasiimti asmens dokumentus ir vaistų (jei turite sveikatos problemų). Einantys su mažais vaikais turėtų paimti maisto vaikui, vienkartinį vystyklą, antklodę, žaislą.

Kam yra skirtos slėptuvės?

Slėptuvė – tai specialiosios paskirties statinys arba specialiai įrengta patalpa, skirta nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių apsaugoti asmenis, kurie užtikrina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų ekstremaliųjų situacijų

operacijų centrų bei Bendrojo pagalbos centro nenutrūkstamą veiklą ekstremaliųjų situacijų ar karo metu. Šie asmenys organizuoja ir koordinuoja, kad situacija būtų stabilizuojama ir valdoma, organizuoja pagalbos teikimą gyventojams – evakavimą, laikiną apgyvendinimą kolektyvinės apsaugos statiniuose, maitinimą, rūpinasi sanitarinėmis sąlygomis ir kt. Kiekviena savivaldybė ir dalis valstybės institucijų turi slėptuvę, reikalingą ekstremaliajai situacijai valdyti.

Slėptuvėse, skirtose operacijų centrų ir Bendrojo pagalbos centro darbui, turi būti galimybė, esant reikalui, saugiai ir greitai evakuotis. Čia taip pat turi būti nenutrūkstamai tiekiamą elektros energija (numatytas atsarginis elektros šaltinis), veikti oro filtravimo sistema, vandentiekis ir kanalizacija, fiksuotojo telefono ryšys, esant galimybei – ir mobiliojo telefono ryšys, kitos priemonės, reikalingos, kad darbas slėptuvėje vyktų kuo sklandžiau.

Neretai žmonės įsivaizduoja, kad gyventojai gali būti apsaugomi tik slėptuvėse. Vyresnio amžiaus žmonės prisimena, kad sovietiniais laikais tokios patalpos buvo daugelyje pastatų. Jų yra išlikusių iki mūsų dienų, tačiau kai kurios jų tapo privačia nuosavybe, kai kurios – neprižiūrimos ir apleistos. Tokiose patalpose organizuoti žmonių apsaugą prireiktų labai daug išteklių ir laiko, skubiai slėptis būtų neįmanoma. Beje, buvusios slėptuvių patalpos, kurios šiuo metu savivaldybės sprendimu gali būti įvertintos kaip tinkamos kolektyvinei gyventojų apsaugai, yra vadinamos ne slėptuvėmis, o kolektyvinės apsaugos statiniais (patalpomis). Slėptuvės sąvoka taikoma tik toms patalpoms, kuriose turi veikti ekstremaliųjų situacijų operacijų centras.

Būtina žinoti, kad patekus į užterštą ir netinkamą žmonėms gyventi teritoriją, net ir puikiai įrengtoje slėptuvėje ilgai išbūti neįmanoma, o štai gerai parinktas ir įrengtas kolektyvinės apsaugos statinys gali tam tikrą laiką apsaugoti gyventojus nuo pavojingų veiksmų. Tad norint užtikrinti tikrą gyventojų apsaugą, reikia ne slėpti, o evakuoti gyventojus iš netinkamų gyventi teritorijų.

(Parengta pagal Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateiktą informaciją)

GYVENAMOSIOS VIETOS DEKLARAVIMAS



Gyvenamosios vietos deklaravimas pagal įstatymą²⁷ yra savivaldybių funkcija. Šią funkciją vykdo seniūnija, o dažnai ir kompetentingas padalinys savivaldybės administracijoje. Savivaldybėse, kuriose seniūnijos neįsteigtos, deklaravimo funkcija pavedama vykdyti savivaldybės administracijos kompetentingam padaliniiui.

2016 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas įpareigoja asmenis, įtrauktus į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą (registruotus „prie savivaldybės“) iki 2018 m. sausio 1 d. deklaruoti faktinę gyvenamąją vietą – t. y. nurodyti, kokiu konkrečiu adresu jie gyvena.

Į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą („prie savivaldybės“) 6 mėnesių laikotarpiui pagal savivaldybę, kurios teritorijoje jie faktiškai gyvena, įtraukiami benamiai.

Į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, jeigu jie nėra deklaravę gyvenamosios vietos, taip pat įtraukiami:

- asmenys, kurie buvo globjami (rūpinami) vaikų globos institucijose ar šeimynose, kai jie išleidžiami iš vaikų globos institucijos – pagal savivaldybę, kurios teritorijoje jie faktiškai gyvena – iki 6 mėnesių;
- asmenys, kuriems teismo nutartimi paskirtos priverčiamosios stacionarinio stebėjimo specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose medicinos priemonės, šių priemonių taikymo laikotarpiu – pagal savivaldybę, kurios teritorijoje buvo paskutinė asmens deklaruota gyvenamoji vieta;
- asmenys, laikomi tardymo izoliatoriuose ir pataisos įstaigose, visą buvimo šiose įstaigose laikotarpį – pagal savivaldybę, kurios teritorijoje buvo paskutinė asmens deklaruota gyvenamoji vieta.



Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas sudaro sąlygas lengviau, paprasčiau ir lanksčiau deklaruoti gyvenamąją vietą, ypač tiems, kurie neturi nuosavybės teise priklausančio būsto, pateikiant nuomos, panaudos ar kitą sutartį.

Gyventojui deklaruojant savo gyvenamąją vietą užtenka pateikti seniūnijai nuomos, panaudos ar kitą sutartį, patvirtinančią teisę gyventi deklaruo-

²⁷ Vietos savivaldos įstatymas ir Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas.

jamame būste. Todėl būtina sudaryti raštišką nuomos, panaudos ar kitą sutartį, kad galima būtų deklaruoti gyvenamąją vietą ne savo būste, nepateikiant atskiro savininko sutikimo. Tokia **sutartis neprivalo būti patvirtinta notaro.**

Sutartis apsaugo tiek būsto savininko, tiek būsto nuomininko interesus.

Jei savininko turtui, kurį jis nuomoja, yra padaroma žala, nesumokamas nuomos mokestis ar nesumokama už komunalines paslaugas ir pan., savininkas, vadovaudamasis sudaryta sutartimi ir Civiliniu kodeksu, gali reikalauti žalos atlyginimo už sugadintą turtą, nesumokėto nuomos mokesčio ir pan.

Savininkas **neturi pagrindo neleisti** deklaruoti gyvenamosios vietos asmenims, kurie vienais ar kitais pagrindais gyvena jam priklausančiame būste.

Deklaravimas gali būti neterminuotas arba terminuotas. Pavyzdžiui, nuomos sutartyje gali būti nurodytas nuomos sutarties terminas, tad deklaravimo duomenys galioja ne ilgiau, kaip iki nurodytos datos.

Gyvenamosios vietos deklaravimas **nesukuria nuomininkui jokių turtinių teisių į būstą, nepakeičia ir neapriboja savininko nuosavybės teisės.**

Deklaravimas – tai tik administracinė procedūra, kurios metu nurodoma vieta, kurioje asmuo faktiškai gyvena.

Būsto savininko teisės yra ginamos Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatyme nustatant atvejus, kada gyvenamosios vietos deklaravimo duomenys gali būti panaikinti, patikslinti ar pan.

Būsto savininkas iš deklaravimo įstaigos (seniūnijos) bet kada gali gauti informaciją, susijusią su asmenimis, deklaravusiais gyvenamąją vietą savininko patalpoje ar pastate.

Nepilnamečių vaikų „išdeklaravimui“ **nėra taikomi papildomi reikalavimai.**

Nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą deklaruoja jų tėvai, įtėviai, globėjai arba kiti atstovai. Vaikų gyvenamoji vieta deklaruojama ten, kur ją deklaruoja tėvai.

Jei tėvai ir nepilnamečis vaikas jau nebegyvena nuomojamame būste, savininkas gali panaikinti tiek tėvų, tiek vaikų deklaravimo duomenis, jei to nepadaro nuomininkai.

Faktinės nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos deklaravimas yra **svarbu vaiko gerovei ir interesams planuojant socialines paslaugas šeimai ir vaikui.**

Deklaruoti gyvenamąją vietą galima deklaravimo įstaigoje (seniūnijoje, savivaldybės administracijoje) arba elektroniniu būdu.

